

ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА

Методичні рекомендації для студентів-філологів

**Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка**

Факультет іноземної та слов'янської філології

Кафедра української мови і літератури

ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА

Методичні рекомендації для студентів-філологів

Суми – 2021

УДК 821.621.2
К 43

*Рекомендовано вченою радою Сумського
державного педагогічного університету імені А.С.
Макаренка
(протокол № 5 від «21» квітня 2021 р.)*

Рецензенти:

Семенов О.М. – доктор педагогічних наук, професор;

Савченко З.В. – кандидат філологічних наук, доцент.

К 43 Дитяча література. Методичні рекомендації для студентів-філологів / Н. Кириленко. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2021. 116 с.

У книзі міститься інформація про зміст і особливості вивчення курсу «Дитяча література», матеріал до лекцій, завдання творчого характеру, тести для перевірки знань, список рекомендованої літератури.

Методичні рекомендації призначені для студентів-філологів закладів вищої освіти, учителів загальноосвітніх шкіл.

УДК 821.621.2

©Кириленко Н., 2021

©Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2021

ЗМІСТ

1. Програма курсу	4
2. Лекційний матеріал	22
3. Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять та самостійної роботи.....	83
4. Тести.....	109
5. Список рекомендованих джерел... ..	112

ПРОГРАМА КУРСУ

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів –3	Бакалавр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
1-й		1-й	
Семестр			
Загальна кількість годин - 90		2-й	2-й
		Лекції	
		18 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		22 год.	4 год.
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		48 год.	80 год.
		Консультації:	
		2 год.	2 год.
Вид контролю: залік			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Дитяча література як філологічна дисципліна відіграє важливу роль у підготовці вчителя-словесника для роботи в загальноосвітній школі. Дитяча література посідає одне з чільних місць серед проблем інкультурації дитини, оскільки вона надає можливості прищеплювати культурні цінності молодому поколінню. У системі філологічної освіти цей курс посідає особливе місце, адже знайомить студентів із основними творами українських письменників, які вони повинні донести до учнів молодших та середніх класів. Ця дисципліна має пізнавальне, розвивальне та виховне значення. Курс передбачає розгляд творів, здатних впливати на процес морально-етичного й духовного розвитку дітей; вивчення історії дитячої літератури від моменту її зародження до сучасності; розширення й поглиблення у майбутніх фахівців теоретико-літературних понять, необхідних для цілісного аналізу творів дитячої літератури. Курс має зорієнтувати вивчення творів дитячої літератури у площину загальнолітературних, художньо-естетичних проблем. Специфіка сучасного історичного моменту зумовлює специфіку курсу дитячої літератури, скерованого на формування в майбутніх учителів та вихователів широкого погляду на завдання і місце літератури в житті сучасної дитини. Художнє слово збагачує дитину досвідом, сприяє вихованню естетичних смаків, а в старшому віці – формуванню високих духовних цінностей. Програма курсу має **регіональний аспект**, адже тут вивчається дитяча література Сумщини. Особливу увагу звернено на своєрідність дитячих народнопоетичних текстів рідного краю, своєї родини як джерел етнопедагогіки.

Пропонована програма адаптована до кредитно-трансферної системи навчання.

Матеріал курсу будується за двома тематичними рядами: оглядовим та монографічним. До програми включені й питання проблемно-дискусійного характеру. У програмі враховується досягнення не лише літератури для дітей української, а й світової.

Вивчення цього курсу передбачає проведення міжпредметних зв'язків з такими дисциплінами, як фольклор, вступ до літературознавства, історія української та зарубіжної літератур, історія України, етнографія, музикознавство.

Навчальним планом передбачено лекційний, практичний курс та виконання самостійної роботи студентами.

Мета вивчення курсу – ознайомити студентів зі специфікою дитячої літератури, її жанровою системою, історією та поетикою жанрів, місцем у контексті всієї української та світової літератури.

Поставлена мета зумовлює наступні **завдання**:

- сформувати у студентів систему знань про українську дитячу літературу і, зокрема рідного краю, її специфіку, закономірності розвитку, спосіб побутування;
- ознайомити студентів із жанровою системою літератури для дітей, історією й поетикою провідних жанрів;
- виробити і студентів уміння аналізувати наукову літературу з проблем вивчення дитячої, навички аналізу текстів;
- сформувати ставлення до літератури як до основного засобу гуманізації дитини;
- прищепити вміння бачити дитячу літературу в контексті української моделі світу;
- сформувати в студентів культуру читання;
- сприяти розвитку творчих здібностей студентів, формувати в них прагнення до самостійної роботи з дитячою книгою.
-

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні **знати**:

- значення терміну «дитяча література»;
- специфічні риси літератури для дітей;
- історію дитячої літератури; періодизацію;
- предмет і завдання курсу, її зв'язок із іншими дисциплінами, провідні

методи;

- актуальні проблеми літератури для дітей на сучасному етапі;
- головні етапи життєвого шляху митців;
- основні тексти дитячої літератури;
- основні принципи класифікації жанрів.

На основі цих знань у студентів мають бути сформовані **вміння**:

- самостійно опрацьовувати наукові першоджерела, збірники, періодичні видання, словники, довідники;
- працювати з бібліотечним каталогом, пошуковими системами Інтернету з метою отримання інформації з дисципліни;
- аналізувати дитячі твори різних жанрів, характеризувати їх ідейно-тематичні особливості та поетику, освітньо-виховний та естетичний вплив на дітей;
- аналізувати й порівнювати провідні концепції, підходи до різних питань, визначаючи й аргументуючи власну позицію щодо тієї чи іншої проблеми;
- доводити власні думки в ході дискусії, підтверджувати їх переконливими прикладами;
- самостійно узагальнювати й систематизувати знання з певного розділу дисципліни, укладаючи схеми, таблиці, розробляючи презентації в електронному вигляді;
- писати короткі анотації та рецензії, оформляти тематичну чи авторську книжкову виставку;
- самостійно підбирати твори різних письменників до визначеної тематики, зокрема літератури рідного краю;
- уміти подати дисципліну в загальноосвітніх закладах та використовувати вивчені напам'ять жанри дитячого фольклору та кращі твори письменників у повсякденному житті дітей (прогулянки, спостереження, режимні процеси, свята).

2. Передумови для вивчення дисципліни

Українська література, фольклор, вступ до літературознавства, вступ до мовознавства, історія.

3. Результати навчання за дисципліною

Програмні компетентності	
Інтегральна компетентність	ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теорій та методів освітніх наук і характеризується комплексністю й невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 1. Знання та розуміння специфіки предметної галузі, базових філологічних понять, усвідомлення особливостей професійної діяльності. ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області та її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, вести здоровий спосіб життя. ЗК 3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, здійснювати пошук, обробляти інформацію з різних джерел. ЗК 5. Здатність спілкуватися державною мовою усно і письмово. ЗК 7. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 8. Здатність застосовувати інформаційно-комунікативні технології. ЗК 9. Здатність діяти на основі принципів професійної етики, дотримуватися правил академічної доброчесності.
Предметні (фахові) компетентності спеціальності (ПК)	ПК 1. Здатність до формування в учнів ключових і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків. ПК 6. Здатність використовувати досягнення сучасної науки галузях мовознавства і літературознавства в практиці навчання української мови і літератури в закладах загальної середньої освіти (рівень базової середньої освіти). ПК 9. Здатність орієнтуватися в українському літературному процесі в контексті світового, уміння використовувати здобутки

українського письменства для формування національної свідомості, світогляду учнів, їхньої моралі, ціннісних орієнтацій у сучасному суспільстві.

ПК 10. Здатність застосовувати у власній практичній діяльності сучасні підходи (особистісно орієнтований, діяльнісний, компетентнісний) до викладання української мови і літератури, на підставі передового українського й міжнародного досвіду.

ПК 12. Здатність взаємодіяти зі спільнотами (на місцевому, регіональному, національному, європейському й глобальному рівнях) для розвитку професійних знань і фахових компетентностей, використання практичного досвіду й мовно-літературного контексту для реалізації цілей освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти.

– Програмні результати навчання

Знання

ПРЗ 3. Знає та розуміє особливості навчання різнорідних груп учнів, застосовує диференціацію навчання, організовує освітній процес з урахуванням особливих потреб учнів.

ПРЗ 4. Знає сучасні філологічні й дидактичні засади навчання української мови і літератури, мовні норми, соціокультурну ситуацію розвитку української мови, особливості використання мовних одиниць у певному контексті, мовний дискурс художньої літератури й сучасності.

ПРЗ 5. Знає провідні тенденції розвитку літературного процесу в Україні, специфіку його перебігу в культурному контексті, зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів, жанрів; твори української класики й сучасності у взаємозв'язках зі світовою літературою й культурою.

<p>Уміння</p>	<p>ПРУ 2. Має творчо-критичне мислення, творчо використовує різні теорії й досвід (український, закордонний) у процесі вирішення соціальних і професійних завдань.</p> <p>ПРУ 3. Уміє працювати з теоретичними та науково-методичними джерелами (зокрема цифровими), знаходити, обробляти, систематизувати й застосовувати в освітній діяльності сучасну наукову інформацію, бібліографію, комп'ютерні технології.</p> <p>ПРУ 5. Володіє формами та методами виховання учнів на уроках і в позакласній роботі, уміє відстежувати динаміку особистісного розвитку дитини.</p> <p>ПРУ 8. Пояснює особливості розвитку української мови та літератури, специфіку розвитку літературного процесу в Україні в культурному контексті, зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів, жанрів, твори української класики й сучасності у взаємозв'язках зі світовою літературою й культурою, порівнює мовні й літературні факти, явища, узагальнює, визначає їхні подібності й відмінності, фахово оперує українознавчими поняттями..</p> <p>ПРУ 10. Застосовує різні види аналізу художнього твору, визначає його жанрово-стильову своєрідність, місце в літературному процесі, традиції й новаторство, зв'язок твору з фольклором, міфологією, релігією, філософією, значення для національної та світової культури.</p> <p>ПРУ 11. Розрізняє епохи (періоди), напрями, течії, жанри, стилі української літератури за їх сутнісними характеристиками й на тлі світового письменства; використовує гуманістичний потенціал української мови і літератури для формування духовного світу юного покоління громадян України.</p> <p>ПРУ 12. Знає, розуміє і демонструє здатність реалізувати теоретичні й методичні засади навчання української мови і літератури для виконання освітньої програми в базовій середній школі.</p>
----------------------	--

Комунікація	<p>ПРК 1 Володіє основами професійної мовленнєвої культури при вивченні української мови і літератури.</p> <p>ПРК 2. Здатний використовувати когнітивно-дискурсивні вміння, спрямовані на сприйняття й породження зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній і письмовій формах, володіє методикою розвитку зв'язного мовлення учнів у процесі говоріння й підготовки творчих робіт.</p>
Автономія і відповідальність	<p>ПРА 1. Усвідомлює соціальну значущість майбутньої професії, сформованість мотивації до здійснення професійної діяльності.</p> <p>ПРА 2. Навчається впродовж життя і вдосконалює з високим рівнем автономності набуту під час навчання кваліфікацію.</p>

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 – 100	(А) отримують студенти, які були активними на всіх заняттях, засвідчують високий рівень осмислення вивченого, виявляють вміння логічно, аргументовано аналізувати, узагальнювати, давати критичну оцінку художньому матеріалові, подають чіткі визначення термінів, виявляють творчі здібності в опрацюванні певних питань, чітко простежують історію літературного явища, вміють кваліфіковано вести дискусію. Відповіді не містять фактичних і мовленнєвих помилок.
82 – 89	(В) отримують студенти, які відповідали на всіх заняттях, добре володіють навчальним матеріалом, виявляють вміння аналізувати, узагальнювати, знають визначення термінів, більшість теоретичних положень підтверджують прикладами; є спроби виконати проблемні завдання; спостерігається вміння коментувати літературні явища; відповіді не містять фактичних помилок, наявні окремі

	мовленнєві огріхи.
74 – 81	(С) мають студенти, які відповідали на кожному занятті, уміють не лише відтворити зміст лекції, але й переказують самостійно опрацьований матеріал за кількома джерелами, відповідають на питання, знають визначення термінів, але відповіді не завжди конкретизовані прикладами, трапляються фактичні і мовленнєві помилки.
64 – 73	(Д) набирають ті студенти, які постійно працювали на заняттях, можуть відтворити матеріал лекції, при відповідях користуються самостійно укладеним конспектом; намагаються подати визначення термінів, але не завжди можуть навести приклади; не готові виконувати проблемні завдання; відповіді містять фактичні і мовленнєві помилки. Студенти здійснюють мислительну діяльність під керівництвом керівника.
60 – 63	(Е) отримують студенти, які відтворюють матеріал лекції, переказують самостійно опрацьований матеріал. Студенти відповідають на питання, але у відповідях не точно подані визначення термінів, відповіді не конкретизовані прикладами, застосовують набуті знання лише у стандартних ситуаціях, наявні спрощені висловлювання; розумові операції фрагментарні або елементарні.

35-59	(FX) – не зараховано (з правом перескладання) мають студенти, які відтворюють половину матеріалу лекції чи самостійно опрацьованого матеріалу. Відповіді характеризуються низьким рівнем усвідомлення, завчені напам'ять матеріали не можуть чітко пояснити, відсутні приклади; відповіді містять фактичні неточності і мовленнєві помилки.
1 – 34	(F) – не зараховано (без права перескладання) отримують ті студенти, які епізодично відтворюють теоретичний матеріал на рівні уривчастого переказування конспекту лекції, порушена послідовність відповідей, студенти не завжди розуміють суть питання, не можуть застосувати набуті знання в елементарних стандартних ситуаціях, часто використовують недоречно чужі думки; відповіді містять грубі фактичні помилки.

Розподіл балів

Поточний контроль											Разом	Сума
РОЗДІЛ 1						РОЗДІЛ 2						
Т 1.1	Т 1.2	Т 1.3	Т 1.4	Т 1.5	Т 2. 1	Т 2. 2	Т 2.3	Т 2.4	Т 2.5	Т 2.6	100	
Поточний контроль												77
7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7		
Контроль самостійної роботи												23
2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2		

Т 1.1, Т 1.2 ... Т2.4 – теми розділів

Розподіл балів для заочного відділення

Поточний контроль											Разом	Сума
РОЗДІЛ 1						РОЗДІЛ 2						
T 1.1	T 1.2	T 1.3	T 1.4	T 1.5	T 2. 1	T 2. 2	T 2.3	T 2.4	T 2.5	T 2.6		
Поточний контроль											20	100
Пр. 1 – 10 б						Пр. 2 -10 б						
Контроль самостійної роботи											80	
8	8	8	7	7	7	7	7	7	7	7		

T 1.1, T 1.2 ... T2.4 – теми розділів

За бажанням здобувача можуть ураховуватися результати навчання у **неформальній освіті** (відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у СумДПУ імені А. С. Макаренка).

Розподіл балів за види робіт:

- участь у конференції (різних рівнів) – 3 бали,
- написання й опублікування статті – 7 балів,
- участь/призове місце у творчих конкурсах, олімпіадах тощо: обласних – 8/10 балів; усеукраїнських – 12/14.
- участь/призове місце у всеукраїнському конкурсі наукових робіт – 15/18 балів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	Відмінно
82 – 89	B	Добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	Задовільно
60 – 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання

1 – 34	Ф	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни
--------	----------	---

5. Засоби діагностики результатів навчання

Усне опитування, тестування, проекти, реферати, есе, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, залік.

6. Програма навчальної дисципліни

7.

Розділ 1. Дитячий фольклор. Давня дитяча література та література XIX століття.

Тема 1. Дитяча література – специфічна галузь словесного мистецтва. Специфіка дисципліни на засадах **академічної доброчесності**. Народнопоетична творчість і міфологія як складник духовного розвитку сучасної дитини.

Тема 2. Зародження і формування української дитячої літератури (XI-XVIII ст.). Давня література для дітей.

Тема 3. Нова українська література для дітей. Українська дитяча література 1 половини XIX ст. у період становлення.

Тема 4. Література для дітей II половини XIX ст.

Тема 5. Розвиток дитячої літератури кінця XIX- початку XX ст. Прояви модернізму в українській дитячій літературі.

Розділ 2. Українська новітня дитяча література

Тема 1. Новітня українська література для дітей. Дитяча література I половини XX ст.

Тема 2. Дитяча література II половини XX ст. «Шістдесятники» для дітей.

Тема 3. Дитяча література діаспори.

Тема 4. Світова дитяча література.

Тема 5. Сучасна українська дитяча література.

Тема 6. Розвиток літератури для дітей на Сумщині.

7.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

1. Вступ. Дитяча література – специфічна галузь словесного мистецтва. Народнопоетична творчість і міфологія як складник духовного розвитку сучасної дитини.

2. Дитяча література – складова частина художньої літератури. Особливості дитячої літератури. Джерела і функції дитячої літератури. Жанр анімалістики. Роль її у формуванні національної самосвідомості і характеру дітей. Педагогічна функція дитячої літератури.

3. Дитячий фольклор і міфологія як джерело дитячої літератури та невід’ємна частина етнопедагогіки. Класифікація міфів.

Жанрово-тематичне багатство українського дитячого фольклору:

- дитячі ігри й жарти;
- народні пісні; призначення й характерні особливості; роль колисанок;
- малі розвивальні жанри, педагогічна цінність у роботі з дітьми дошкільного віку; пареміографія в складі дитячої літератури; її зміст, значення у вихованні дітей;

- календарно-обрядовий фольклор;

- казкова і неказкова оповідальна творчість, тематично-образне розмаїття, жанрові ознаки, виховне значення;

- героїчний епос, своєрідність жанру, патріотична спрямованість.

Образи. Сюжети. Мотиви. Поетика;

- творення нового фольклору, тематично-проблемний діапазон, художня своєрідність.

4. Зв'язок фольклорних творів із художньою літературою.

5. Вивчення народнопоетичних творів у середніх класах загально-освітньої школи.

2. Зародження і формування української дитячої літератури (XI-XVIII ст.). Давня література для дітей.

1. Роль перекладної літератури. Морально-етичні ідеали Біблії.

2. Перші букварі та азбуки.

3. Історія Русі в «Повісті минулих літ», «Слово о полку Ігоревім» та Галицько-Волинському літописі. Патріотизм творів.

4. Християнські настанови Володимира Мономаха дітям. Гуманістичні ідеї виховання молоді у творі *Інокентія Гізеля* «Мир з Богом чоловіку».

5. Творчість *Г. Сковороди* різних жанрів для дитячого читання (поезії «Весна люба, гей, прийшла...», «Гей, поля, поля зелені...», «Ой пташино-жовтобоко», вісім байок у прозі, епіграми тощо).

6. Вивчення давньої літератури в школі.

3. Нова українська література для дітей. Українська дитяча література I половини XIX ст. у період становлення.

1. Вироблення нових рис в українській дитячій літературі. Праці з історії рідного краю та фольклору («История Малой России» *Д.Бантшиш-Каменського*, «Історії русів» невідомого автора, збірки *М. Максимовича* «Малороссийские песни», «Украинские народные песни», «Сборник народных украинских песен», шість випусків *І. Срезневського* «Запорожская старина». Перший альманах українською мовою «Русалка Дністровая». Перша в Україні «Читанка для діточок в народних училищах руських» *Маркіяна Шашкевича*).

2. Доля дитини-сироти у творах *Т.Г. Шевченка*. Елементи автобіографізму у поезіях, їх психологічний реалізм. Пейзажна лірика Т.Г. Шевченка. Її роль у вихованні в дітей поетичного сприйняття світу й розуміння краси рідної

природи.

3. *Марко Вовчок* як основоположниця дитячої літератури. Творчість *Марко Вовчок* у світлі європейської дитячої літератури.

4. Тематично-жанрова палітра творів *Л. Глібова* (байки, загадки, відгадки, пісеньки, акровірші тощо). Пізнавальне, виховне і естетичне значення спадщини *Л. Глібова*.

5. *С. Руданський* про козаків дітям («Запорожці у короля», «Козак і король»).

6. Різноманітність творчості *Ю. Федьковича*. Специфіка казок для дітей *Ю. Федьковича*. Дидактичні настанови у творах.

7. Вивчення літератури I половини XIX століття в школі.

4. Література для дітей II половини XIX ст.

1. Особливості розвитку дитячої літератури в II половині XIX ст. Початок теорії дитячої літератури.

2. Художня та літературознавча діяльність *І. Франка*. Погляди *І. Я. Франка* на освіту, виховання дітей, на розвиток української дитячої літератури. Новаторство *І. Франка* в жанрі казки. Особливості збірки «Коли ще звірі говорили». Поетична творчість *І. Франка*.

3. Інтерес до світу дитини в психологічній прозі *Панаса Мирного*. Авторська інтерпретація казки «Про Правду і Кривду».

4. Художньо-тематичне розмаїття спадщини *Олени Пчілки* («Сосонка». «Рафаелеві янголята». Проза).

5. Вивчення літератури II половини XIX століття в школі.

6. Розвиток дитячої літератури кінця XIX- початку XX ст. Прояви модернізму в українській дитячій літературі.

1. Соціальна загостреність, ліризм і тематична різноманітність творів для дітей початку XX століття.

2. Правдиве художньо-психологічне змалювання умов життя дітей у прозі *М. Коцюбинського*. Глибокий педагогічний підтекст у оповіданнях «Андрій Соловейко», «Харитя», «Ялинка», «Маленький грішник». Морально-етичні норми поведінки в казках-мініатюрах *М. Коцюбинського*. Художня своєрідність творів.

3. Психологія дитини в прозі *В. Винниченка*. Показ соціальної нерівності, злиднів і темряви в оповіданнях Володимира Винниченка. Аналіз збірки «Намисто» (оповідань «Кумедія з Костем», «Федько-халамидник»).

4. Любов до дитини у творах *Лесі Українки*. Специфіка віршів для дітей. Морально-етичні засади казок *Лесі Українки* «Біда навчить», «Лелія».

5. *С. Васильченко*. Правдивість і переконливість дитячих характерів у його оповіданнях.

6. Поетичний доробок дитячої тематики *К. Малицької* (Віри Лебедової, Чайки Дністрової).

7. Творчість *Марійки Підгірянки, Антіна Лотоцького, Юрія Буряка*.

8. Розвиток жанру літературної казки (*І. Луна, Грицько Григоренко*).

9. Вивчення літератури кінця XIX- початку XX ст. в школі.

6. Новітня українська література для дітей. Дитяча література I половини XX ст.

1. Мелодійність і образність, музикальність поезій *П. Тичини* для дітей.

2. Щасливе дитинство, картини осені – основні теми поезій *Максима Рильського*.

3. Елементи народнопоетичної творчості, мотиви радості і бадьорості в поезіях *А. Малишка*.

4. Особливості творчості *В. Сосюри* для розвитку дитячої літератури.

5. Майстер слова й художньої деталі *Майк Йогансен*.

6. Вагомий внесок *Н.Забіли* в розвиток українського дитячого письменства. Жанрове розмаїття творчого доробку дитячої письменниці («За волю», «Ясочина книжка», «Хатинка на ялинці», «Казка про півника

та курочку і про хитру лисичку», збірка «Нам весело жити», нарис «Наша Батьківщина», цикл «Прогулянка до лісу», збірки «Під ясным сонцем», «Під дубом зеленим», повість «Катруся вже велика», збірка віршів «У широкий світ», п'єса «Коли зійде місяць», фантастичне оповідання «Дивовижні пригоди хлопчика Юрчика та його діда»).

7. Прозова творчість *О. Іваненко* (збірки оповідань «Пошта прийшла», «Школа», «Таємниця», «Маленьким про великого Тараса», повісті «Рідні діти», «Великий шум», романи «Тарасові шляхи», «Марія»); збірки казок («Лісові казки» і «Великі очі»). *О. Іваненко* як талановита перекладачка казок Андерсена, «Малахітової шкатулки» *М. Бажова*, творів *А. Гайдара* та багатьох інших письменників.

8. Книжки для дітей *М. Стельмаха* («Жнива», «Колосок до колоска», «Живі огні», «Весна-весняночка», «У сестрички дві косички», «В їжаковім вітряку», «Як журавель збирав щавель», «Бурундукова сім'я», «Цапків урожай», «Літо-літо», «Лісова казка», «Непослушко довгі вушка і дзвоник», «Гуси-лебеді летять», «Щедрий вечір». Автобіографічність у творах.

Своєрідність казок *М. Стельмаха* (віршовані казки «Заячий секрет», «Що посієш, те й пожнеш», «Чому кріт не з'являється на світ?», «В їжаковім вітряку», «Бурячок і їжачок» та казка у прозі «Хатка у березовому лісі»).

9. Особливості літературних казок *М. Шияна* («Котигорошко», «Летючий корабель», «Івасик-Телесик»).

10. Пригодницька тематика дитячих творів *М. Трублаїні*.

11. Проблема становлення нового покоління у творах *О. Копиленка* та *О. Донченка* («Подорож до млина», «Хлопчик з дитбудинку», «Голубий гвинтик», «Сад», «Золоте яечко», «Лісничиха», «Юрко Васюта», «Золота медаль»).

12. Вивчення літератури I половини ХХ ст. в школі.

7. Дитяча література II половини ХХ ст. «Шістдесятники» для дітей.

1. Мудрий і казковий дивосвіт поезії *М. Вінграновського* («Андрійко-

говорійко», «У Неквапи білі лапи», «Мак», «Літній ранок», «Літній вечір»). Анімалістична гілка в повістях та оповіданнях М. Вінграновського (повісті «Сіроманець», «Первінка»). Конфліктність цивілізації і природи.

2. Показ людського гуманізму і споживацького ставлення до природи в оповіданнях *Є. Гуцала* («Лось», «Олень Август»).

3. Художньо-проблемний діапазон творів *Григора Тютюнника*. Гуманістичний пафос прози.

4. Змістове і художнє багатство казок *В. Симоненка* («Подорож в країну Навпаки», «Цар Плаксій та Лоскотон»). Гармонійне поєднання ніжності з мудрістю й духовною висотою народної філософії у віршах В. Симоненка.

5. Збірки поезій та казок *Дмитра Павличка* («Золоте ябко», «Золоторогий олень»).

6. «Кольоровий» світ поетичних творів *Ліни Костенко*. Проблематика, особливості образотворення та сюжетобудови збірки «Бузиновий пан».

7. Поетичний доробок *С. Чернілевського* (збірка «Рушник землі»).

8. Казкові образи поезії *Ірини Жиленко* («Жар-Птиця», «Гном у буфеті» тощо).

9. Рецепція навколишнього світу крізь призму дитячих переживань у повісті *В. Близнеця* «Звук павутинки».

10. Тонка іронія поезій *С. Олійника* («Ля-ля-ля», «Чудо в черевіку»).

11. Поетичні твори *М. Познанської* (збірки: «Про чудо-ліс, що на полі зріс», «Любій малечі про цікаві речі», «Чим пахне коровай», «Про золоті руки», «Що я знаю про метро», «Асканія-Нова», «Про білий халат і наших малят»), *Т. Коломієць* (збірки: «Пастушок», «Хиталочка-гойдалочка», «Помічники», «Недобрий чоловік Нехай», «Біб-бобище», «Луговий аеродром», «Хто розсипав роси?», «Візьму вербову гілочку», «Найперша стежечка», «Гарна хатка у курчатка», «Де ховає сонце роси», «Бринчики-мізинчики»; абетки: («Веселе місто Алфавіт», «Хто нам літери приніс», «Абетка», «Зоопарк від А до Я»), *Г. Чубач* («Йшла синичка до кринички», «Жук малий і волохатий», «Алфавітні усмішки», «Десять бджілок», «Лисий кіт Івашко», «Абетки: Весела. Крилата. Смачна», «Батьківщина Україна», «Весела книжечка», «Україна-рідний край», «У лісочку на пеньочку», «Біла чапля»,

«Сніговий король», «Хвалько», «Їжачок і Слимачок», «Малюємо, читаємо, пишемо»), зображення в них природи рідного краю, возвеличення праці, шкільні мотиви.

12. Творчість *Я. Стельмаха* (п'єса «Привіт, Синичко!», проза «Вікентій Премудрий» «Голодний, Злий і Дуже Небезпечний», «Якось у чужому лісі», «Найкращий намет»). Альтернативне вивчення зоології за твором *Я. Стельмаха* «Митькозавр з Юрківки, або Химера лісового озера».

13. *Шевчук Валерій*. «Панна квітів».

14. Вивчення літератури II половини ХХ століття для дітей у школі.

8. Дитяча література діаспори.

1. Особливості лірики *Катерини Перелісної* (зб. «Вірші для дітей», «Для малят про звірят», «Ой, хто там?», «Моїй матері», «Котикова пригода»).

2. Творчість *Г. Чернобицької* (Лілії Далекої) («Забавки: вірші для малят», «Вірші») та *Віри Вовк* (проза «Казки», «Оповідання для дітей», поеми «Скарб царя Гороха», «Казка про вершника», окремі видання «Чар-писанка», «Спілкування з опалевим метеликом», «Казки і містерії»).

3. Художньо-тематичний спектр творів *Лесі Храпливої* (збірки: проза «Забавки Мартусі», казки «Ластівочка», «Ростикова казка», «Козак Невмирака», казки й оповідання «Вітер з України» декламатор для дітей «На весь Божий рік», вірші і казочки «Писанка українським дітям», свято-Миколаївські сценки «Найбільший дарунок», «Антипкові пригоди»).

4. Творчість *Олекси Кобця* (Олексія Варавви) (збірки «Сходить сонце», «Чайка»).

5. Творчий доробок *Романа Завадовича* (кн. «Князь Марципан», «Рицар Лесь», «Серед ангелів», «Казка про царевича Івана», «Через файку», «На дворі царя Гороха», «Живий страхопуд», «Покарані калатки», «Пісня про княжу Україну», «Пригоди гномика Ромтомтомика», «Геть із чортиком», «Діва Марія допомогла», «Карпатський чарівник».

6. *Леонід Полтава* для дітей (зб. «Лебеді», «Котячий хор», «Абетка веселенька для дорослих і маленьких», вірші, казки, поеми, оповідання, лібретто оперет «Лис Микита», «Лісова царівна», «Мавпячий король», «Лисячий базар»).

7. Дитячі твори *Н. Мудрик-Мриц* (Григор Павлокімець) (книги поезії та прози «По ягідки», «Намистечко», «Соняшні казки» та прози «Веселковий рушник», «Легенди», «Світанки і сумерки», «Пригоди гордої киці», «Пригоди горішка», «Вогник», «На світанку», «Прогулянка в абетку», «Малювання», «Дитячий куток», «Калинова сопілка».

8. *Ф. Лазорик* – фольклорист (збірник «Співаночки мої»), мовознавець, літератор («Вік наш фестивальний»).

9. Творчість *Емми Андрієвської* та вивчення її в школі.

9. Світова дитяча література.

Світова література XVII ст. у колі дитячого читання. Перші спроби створення спеціальних книг для дітей.

1. Виникнення і розвиток літературної казки. *Шарль Перро* – засновник літературної казки. Розвиток літературної казки. Новаторство Перро у французькій літературі.

2. Діяльність *братів Грімм* у галузі збирання, вивчення і літературної обробки німецьких народних казок. Продовження і розвиток народних традицій у «Дитячих і сімейних казках» братів Грімм. Педагогічне спрямування казок.

3. Розвиток німецької літературної казки у творчості *В. Гауфа*. Гуманістична спрямованість казок.

4. Демократизм казок *Г. –Х. Андерсена*, утілення гуманістичних ідей в його творах. Сатиричні казки *Г. –Х. Андерсена*:

5. Казки *О. С. Пушкіна*. Народність змісту. Реалізм і фантастика. Роль сатири і гумору в казках. Творчість *М. Носова, К. Чуковського, А. Барто*.

С.Міхалкова, С.Маршака.

6. Твори для дітей письменників світу ХХ–ХХІ століть. Творчість *В. Гюго, Дж.Лондона. З. Топеліуса, А. Ліндгрена, Б. Немцовой, Дж.Ролінг, Дж. Р. Толкіна, А. Мілна, Стронга Джеремі, Кебота Мета, Вайброу Іана, Ятелло Йоанна.*

10. Сучасна українська дитяча література.

1. Розвиток дитячої літератури на сучасному етапі. Жанрово-стильові різновиди сучасної літератури для дітей і про дітей. Тематика і проблематика сучасної художньої літератури для дітей і про дітей.

2. Фантастична проза (жанр фентезі як різновид фантастичної прози). Твори *Галини Пагутяк* («Королівство», «Втеча звірів», Марини та Сергія Дяченків «Відьомська доба», «Ключ від Королівства», «Дика енергія. Лана»); роман *Олекси Росича* «Джовані Трапатоні»; фантастична повість *Лесі Ворониної* «Таємниця Пурпурової планети».

3. Літературна казка та її жанрово-стильові різновиди: сучасна казка (*Зірка Мензатюк* «Казочки-куцехвостики», «Київські казки»); казкове фентезі (*Олександр Дерманський* «Король буків, або Таємниця Смарагдової книги», «Бабуся оголошує війну», *Ніна Воскресенська* («Руда Ворона», «Останнє бажання короля»); казкові пригоди (*Леся Воронина* «Прибулець із Країни Нямликів», *Іван Андрусак* «Стефа та її Чакалка»); казка з історичним антуражем (*Зірка Мензатюк* «Таємниця козацької шаблі»), стилізація під народну казку.

4. Пригодницька література. «Ліза та Цюця П.» *Л. Денисенко*; твори *Лесі Ворониної* («Прибулець з країни Нямликів», «Нямлик і Балакуча Квіточка»); «комп'ютерні пригоди» *Олександра Есаулова* («Gameover», «Антивірус», «Канікули для Інформи», «Вихідний формат», «Таємниця Великого Сканера»). Детективна проза (*А. Кокотюха* «Гімназист і Чорна Рука», *О. Ільченко, Олексій Недемлінський* та ін.).

5. Поезії для дітей і про дітей. *Книги Тамари Коломієць* («Починаються дива», «Жмурки», «Пісенька про гнома», «Пісня джерельця», «Дощик-накрапайчик»). Вірші *Івана Андрусяка* «Звіряча абетка». Збірки *Мар'яна Савка* «Лапи і хвости» «Чи є в бабуїна бабуся?»).

6. Тематично-жанрове розмаїття творів *Анатолія Качана, Анатолія Григорука, Василя Довжика, Ігоря Січовика, Анатолія Черниша, Петра Короля, Ніни Шмурикової, Віолетти Дворецької* для дітей. Дидактизм творів. Родинна тематика в поезіях *Анатолія Костецького*.

7. Жанровий синкретизм у сучасній літературі для дітей і про дітей. Тетралогія *Марини Павленко* про Русалоньку із 7-В. «Пекельний звіздар» *Леоніда Кононовича*.

8. Специфіка творів *Ірен Роздобудько* («Пригоди на невідомому острові»), *Василя Сланчука* («Риба під парасолем»), *Марії Чумарної* («Лумпумчик»), *Світлани Поваляєвої* («Вррум-чарівник»), *Тараса Прохаська* («Хто зробив сніг», «Життя і сніг», «Як зрозуміти козу»), *Дари Корній* («Гонихмарник»), *Сергія Гридїна* («Не такий»).

9. *Іван Малкович* – книговидавець і автор («Українська абетка», «Улюблені вірші», «100 казок», «Велике місто, маленький зайчик, або Мед для мами»).

10. «Дефіцитні» жанри сучасної дитячої літератури.

11. Розвиток літератури для дітей на Сумщині.

1. Світ дитини у творах письменників Сумщини.

2. Образи дітей-сиріт, поетичні пейзажі *Якова Щоголева* («Чередничка», «Вівчарик», «Осінь», «Зимній ранок»).

3. Художній світ дитини в поезії *П. Грабовського* (зб. «Пролісок», «З півночі», «Кобза», а також у збірках перекладів «З чужого поля», «Доля» та ін., вірші-звертання дидактичного характеру).

4. Прозові твори *Б. Грінченка* для дітей («Кавуни», «Украла», «Квіти»,

Сестриця Галя», «Сама, зовсім сама», «Дзвоник», «Палії», «Олеся», «Екзамен»). Характеристика дитячих образів.

5. Поезія *Олександра Олеся* в дитячому читанні. Мотиви рідної природи у віршах поета, збірка поезій «Все навколо зеленіє». Характерні риси поезії *О. Олеся*.

6. *Остап Вишня*- неперевершений майстер гумору в дитячій літературі.

7. Вірші для дітей *Д. Білоуса* (Диво калинове. Поезія), *О. Ющенко*, *П. Воронька*. Тематичні та художньо-стильові особливості.

8. Своєрідність прози *Л. Смілянського*, *А. Давидова*, *Є. Васильченка*, *О. Столбіна*.

9. Сучасна дитяча література Сумщини.

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Кон.	Самост. р		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост. робота
РОЗДІЛ 1. Дитячий фольклор.												
Давня дитяча література та література XIX століття.												
Тема 1.1. Дитяча література – специфічна галузь словесного мистецтва. Український фольклор для дітей.	8	2	2			4	11	2	2			7
Тема 1.2. Давня література для дітей.	8	2	2			4	6					7
Тема 1.3. Українська література 1 пол. XIX ст. для дітей.	8	2	2			4	6					7
Тема 1.4. Дитяча література 2 пол. XIX ст.	8	2	2			4	7					7
Тема 1.5. Література для дітей кн. XIX – поч. XX ст.	8	2	2			4	8		2			8
Усього	40	10	10			20	38	2	4			36
РОЗДІЛ 2. Українська дитяча література XX-XXI століть.												
Тема 2.1. Дитяча література 20-30 х рр. XX ст.	6		2			4	6					7

Тема 2.2. Література для дітей 2 пол. XX ст. Шістдесятники для дітей.	8	2	2			4	6					7
Тема 2.3. Сучасна дитяча література.	11	2	2	2		5	10	2	2			7
Тема 2.4. Розвиток літератури для дітей на Сумщині	8	2	2			4	6					7
Тема 2.5. Дитяча література діаспори.	6		2			4	6					7
Тема 2.6. Світова дитяча література.	11	2	2			7	6					7
Усього за 2 розділ	50	8	12	2		28	36					42
Усього	90	18	22	2		48	90	4	6	2		78

Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Дитяча література – специфічна галузь словесного мистецтва. Усна народна творчість для дітей і міфологія для дітей.	2	2
2	Нова українська література для дітей. Українська дитяча література I половини XIX ст. у період становлення.	2	
3	Українська дитяча література II половини XIX ст.	2	
4	Розвиток дитячої літератури кінця XIX – початку XX ст. Прояви модернізму в українській дитячій літературі.	2	
5	Новітня українська література для дітей. Дитяча література I половини XX ст.	2	
6	Література II половини XX століття для дітей. Шістдесятники для дітей. Григор Тютюнник.	4	2
7.	Сучасна українська дитяча література. Всеволод Нестайко – майстер дитячої літератури	2	2
8	Українська дитяча література початку XXI століття.		
10.	Розвиток літератури для дітей на Сумщині	2	
11.	Світова дитяча література.	2	
Разом		22	6

Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

технічні засоби навчання, друковані та інтернет-джерела інформації.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Методи навчання: абстрактно-дедуктивний, конкретно-індуктивний, проблемно-пошуковий, дослідницький, частково-пошуковий, інтерактивні (вебінари, тренінги, презентації, дистанційні освітні технології), практичні методи навчання (практичні, графічні та дослідні роботи).

ЛЕКЦІЙНИЙ МАТЕРІАЛ

Лекція 1.

Дитяча література – специфічна галузь словесного мистецтва

Мета лекції – ознайомити студентів із специфікою дитячої літератури.

План

1. Поняття «дитяча література» і «дитяче читання».
2. Особливості дитячої літератури. Жанри.
3. Малюнок у дитячій книжці.
4. Роль дитячої літератури як засобу виховання підростаючого покоління.

Література:

1. Богданець-Білоskalенко Н., Качак Т. Сучасна українська література для підлітків: огляд останніх років. *Українська мова і література в школах України*. 2017. №4. С.21-24.

2. Вернигора Н. Література для дітей у ХХ ст.: жанрово-тематичний аспект. *Наукові записки Інституту журналістики. К.: Інститут журналістики КНУ Тараса Шевченка*, 2004. Т. 14. С. 87-94.

3. Гнідець У. Концептуалізація розуміння сучасної літератури для дітей та юнацтва в світлі наукової критики [Електронний ресурс. Література. Діти. Час. Т., 2011. Вип. 2. С. 25–35. URL: <http://www.chl.kiev.ua/key/Books/ShowBook/46>.

4. Дивосвіт «Веселки»: Антологія літератури для дітей та юнацтва: у 3 т. / Упоряд. Б.Й. Чайковський. К. : Веселка, 2005. Т.1. 700 с.; Т.2. 698 с.; Т.3. 703 с.

5. Дитяча література в незалежній Україні: тенденції розвитку, яскраві постаті, знакові тексти. *Бібліотечка «Дивослова»*. 2015. №4.

6. Дитяча література як органічна частина всієї художньої літератури / URL: <http://odb.te.ua/1735>

7. Качак Т. Круль Л. Дитяча література: навчально-методичний посібник (для студентів спеціальностей «Початкова освіта», «Дошкільна освіта»). Івано-Франківськ: Тіповіт, 2014. 236 с. URL : <http://194.44.152.155/elib/local/909.pdf>.

8. Качак Т. Українська література для дітей та юнацтва : підручн. Вид-ня 2., стереотипне. К. : ВЦ «Академія», 2018. 352 с.

10. Кизилова В. Жанрові різновиди української літературної анімалістичної казки другої половини ХХ століття. *Бахмут. шлях*. 2011.

№ 3/4. С. 155– 162.

11. Кизилова В. Література для дітей та юнацтва: художня специфіка, тенденції інтерпретації. *Актуальні проблеми української літератури і фольклору*. Донецьк, 2012. Вип. 17. С. 10–19.

12. Кизилова В. Література для дітей та юнацтва як поліінтерпретаційний феномен. *Вісник Луган. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка*. Луганськ, 2012.

Дитяча література має багато спільного з дорослою літературою:

- спільні ідеї і теми;
- ті ж самі роди і види художніх творів;
- високі вимоги до художніх творів.

Особливості дитячої літератури:

- дитяча література виникла в процесі виховання і навчання дітей, тобто на її розвиток мали вплив педагогічні ідеї;
- дитяча література має свого читача, з іншим рівнем знань, з іншим життєвим досвідом, інтересами і літературним смаком, ніж у дорослої людини;
- література для дітей неоднорідна. 4 самостійні розділи: для дошкільного, молодшого, середнього і старшого шкільного віку. Відрізняються у творах для читачів різного віку сюжет і композиція (сюжет – система подій, яка складає зміст дії літературного твору; композиція – побудова твору), мова, зовнішній вигляд книги, художнє і поліграфічне оформлення;
- своєрідність літератури полягає і в тому, про що пишуть для дітей, і в тому, як пишуть.

Вимоги до дитячої літератури:

- ясність ідеї;
- динамічність сюжету;
- простота, чітка композиція;
- простий характер персонажів: добрий і злий, працьовитий і лінивий, правдивий і брехун;
- герої показані в дії, в русі;

- графічність, ліричність (пісенність, яка дає змогу використати їх для пісні і танцю), музичність, милозвучність, парна рима (для віршів);
- виразність, доступність мови, гумор.

Характерною рисою дитячої літератури кожного народу є органічний зв'язок її з літературою для дорослих.

Проте дитяча література багато чим і відрізняється від літератури для дорослих, має свої особливості.

По-перше, література для дітей виникла в процесі виховання і навчання дітей, тобто на її розвиток мали вплив педагогічні ідеї.

По-друге, дитяча література має свого читача, з іншим рівнем знань, з іншим життєвим досвідом, інтересами і літературним смаком, ніж у дорослої людини.

Своєрідність фізичного й духовного розвитку дитини різного віку зумовлює особливості дитячої літератури, її специфіку. Чим молодший читач, тим більша різниця між творами для дітей і дорослих. Слід сказати і про неоднорідність літератури для дітей.

Вимоги до ілюстрацій:

- ✓ виразність;
- ✓ динамічність;
- ✓ емоційність образів;
- ✓ відповідність змісту;
- ✓ простота композиції.

Художники – ілюстратори дитячих книг:

В. Лебедев, Л. Джолос, В. Конашевич, В. Литвиненко, О. Яблонська, В. Сутєєв, Є. Чарушин.

Висновки

Дитяча література є важливим засобом розумового і трудового, морального і естетичного, а також фізичного виховання дітей (розкрити положення, навести приклади) .

Питання для самоперевірки:

1. Дайте визначення «дитяча література» і «дитяче читання».
2. Що дитяча література має спільного з дорослою літературою, чим відрізняється від неї?
3. Назвіть вимоги до дитячої літератури, до ілюстрацій в дитячих книжках.
4. Яка роль дитячої літератури у вихованні дітей?

Лекція 2

Дитячий фольклор

Мета лекції – дати відомості про особливості та основні жанри українського дитячого фольклору.

План

1. Дитячий фольклор та його специфіка.
2. Класифікація усної народної творчості для дітей. Жанри.

Література

1. Качак Т. Українська література для дітей та юнацтва : підручн. Вид-ня 2., стереотипне. К. : ВЦ «Академія», 2018. 352 с.

2. Кизилова В. Жанрові різновиди української літературної анімалістичної казки другої половини ХХ століття. *Бахмут. шлях.* 2011. № 3/4. С. 155–162.

3. Кизилова В. Література для дітей та юнацтва: художня специфіка, тенденції інтерпретації. *Актуальні проблеми української літератури і фольклору.* Донецьк, 2012. Вип. 17. С. 10–19.

4. Кизилова В. Література для дітей та юнацтва як поліінтерпретаційний феномен. *Вісник Луган. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка.* Луганськ, 2012. № 3 (238) : Філол. науки С. 21–30.

5. Кизилова В. Українська література для дітей та юнацтва: новітній дискурс : навчально-методичний посібник для студ. вищих навч. закл. Старобільськ : Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2015. 236 с. URL:<http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/207/1/Ukrainska%20liyeratura%20dlya%20ditey%20ta%20unactva.pdf>

6. Кулинич С. Сучасний дитячий фольклор: семантичний, структурний, функціональний аспекти : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. філол.

наук : спец. 10.01.07 «Фольклористика; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2005. 20 с.

7. Левчук Я. Традиційний український дитячий фольклор: когнітивні можливості формування світогляду : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.07 «Фольклористика. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2008. 17 с.

8. Марчун О. Матеріали до вивчення дитячого фольклору : навч. посібник. К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. Ч. 1. 201 с. URL: <http://philology.knu.ua/files/2015/kids-folklore.pdf>

9. Мовчан Р. Література для дітей та юнацтва в системі історії української літератури ХХ століття // Література. Діти. Час : Вісн. Центру дослідження л-ри для дітей та юнацтва. Т., 2011. Вип. 1. С. 12–17

10. Нестайко В. Незалежність України залежить від української дитячої літератури. *День*. 2003. 29 січня. С. 3-4.

11. Сивачук Н. Український дитячий фольклор : підручник. Київ : Деміург, 2003. 288 с.

Основний зміст

Відповідно до сучасної педагогічної класифікації дитячого віку розрізняють фольклорні твори для малят, для дітей дошкільного віку, молодшого шкільного та середнього шкільного віку.

Дослідники УНТ поділяють дитячий фольклор на три групи: різні види фольклору, створені дорослими спеціально для дітей (колискові, забавлянки, небилиці, скоромовки); твори, що поступово перейшли до дітей із фольклору дорослих (казки про тварин, обрядові пісні, загадки, прислів'я, приказки); власне дитячий фольклор, створений самими дітьми (ігрові пісні, лічилки, жарти).

В.П. Анікін визначає такі групи дитячого фольклору: 1) твори дорослих для дітей; 2) твори, що втратили значення в житті дорослих і перейшли до дітей; 3) твори, складені самими дітьми.

В. Пропп виділяє: 1) твори, що виконують дорослі або старші діти для менших; 2) пісні, які співають самі діти.

В. Василенко розрізняє: 1) твори з ігровими діями; 2) твори, що виконуються незалежно від ігрових дій і приваблюють дітей передусім своїм змістом.

Позаігрові пісенні та віршовані твори дитячого репертуару:

- пісні про навколишнє життя;
- заклички та примовки;
- дитячі колядки та щедрівки (адресуються лише господарям дому і обмежуються зиченням здоров'я в новому році, всілякого гаразду в господарстві і приплоду худобі, мотиви побажання, “величання”, самохарактеристики в дитячих колядках та щедрівках мають другорядне значення і служать у більшості випадків лише підходом до прохання про винагороду);
- веснянки;
- прозивалки.

Прозовий дитячий фольклор поділяється на дві групи: художню прозу (казки) та документальну прозу (легенди, перекази).

Помітне місце в УНТ займають малі фольклорні жанри, до яких належать прислів'я, приказки (містять узагальнені висновки з життєвого досвіду), загадки (стислі твори, що містять метафоричне запитання. Основний прийом творення – уособлення, явне або приховане порівняння), скоромовки (в основі ігрового ефекту лежить опанування дитиною звуком), лічилки (мініатюрні твори з чітким речитативом).

Визначальні риси дитячого фольклору – своєрідність відображення в ньому реального життя, органічне сплетення елементів реальності й фантастики, потяг до гри словами, їхнім змістом, до таємничості, загадковості.

Український дитячий фольклор – яскрава ділянка як народної творчості, так і дитячої літератури.

Особливості дитячого мислення та емоційна природа дитини породжують відмінне від дорослих сприйняття художнього образу. Цим зумовлені визначальні риси дитячого фольклору – своєрідність відображення в ньому реального життя, органічне сплетення елементів реальності й фантастики, потяг до гри словами, їхнім змістом, звучанням, до таємничості й загадковості.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні ознаки фольклору. Відповідь ілюструйте прикладами.
2. Який критерій є визначальним у класифікації дитячого фольклору?
3. Чим дитячі колядки та щедрівки відрізняються від дорослих творів цього жанру?
4. Визначте жанрові ознаки народної казки.
5. Які спільні й відмінні риси народних і літературних казок?
6. Що таке колядка, забавлянка? Який критерій покладений в основу класифікації цього жанру?

Лекція 3

Розвиток дитячої літератури в ХІХ ст.

Мета – усвідомлення поняття „нова українська література”; визначення стилістичного розмаїття літератури I та II половини ХІХ ст. та місця в ній творів для дітей; з’ясування ролі Тараса Шевченка в розвитку української літератури, місця його творів у літературі для дітей; діяльність Т. Шевченка щодо розвитку освіти в Україні; ознайомлення із життєвим і творчим шляхом Марка Вовчка, художній аналіз казок письменниці; розгляд творчої спадщини для дітей Леоніда Глібова, з’ясування її жанрової специфіки.

План

1. Огляд літературного процесу ХІХ ст. (I і II половина).
2. Творчість Т. Шевченка. Внесок письменника в розвиток освіти в Україні.
3. Творчість Марка Вовчка для дітей.
4. Дитяча спадщина Леоніда Глібова.

Ключові слова: нова українська література, реалізм, казка, байка, поема, акровірш, лірика, загадка.

Література

1. Автор книжки – гімназист // Українська література (до 20-х р. ХХ ст.). Із вершин та низин: Дитяча енциклопедія. К., 2006. С. 189.
2. Байкар і педагог: До 180-річчя від дня народження Л.І.Глібова. *Календар знаменних і пам'ятних дат*. 2007. I квартал. С. 81-85.
3. Віват Г. Урок позакласного читання за байками Леоніда Глібова. *Дивослово*. 2000. № 2. С. 50-52.
4. Герасимов Ю. Як читати байки Леоніда Глібова. *Укр. мова та література*. 2005. № 38-39. С. 25-29.
5. Дитяча література: навч. посіб. / І.Є. Бойцун, С.А. Негодяєва : Держ. закл. «Луган. Нац. Ун-т ім. Т. Шевченка». Луганськ : Ноулідж, 2011. 252 с.
6. Зайцев П. Життя Тараса Шевченка. К. : Обереги, 2004. С. 43-44.
7. Глібов Леонід. Українська література у портретах і довідках: Давня література-література ХІХ ст. К., 2000. С. 59-60.
8. Качак Т. Українська література для дітей та юнацтва : підручн. Вид-ня 2., стереотипне. К. : ВЦ «Академія», 2018. 352 с.
9. Література для дітей. Українські письменники, Довідник. К. : Велес, 2013. С. 296-301.
10. Літературознавча енциклопедія: у 2-х томах. / [авт.-укладач. Ю. Ковалів]. К.: ВЦ «Академія», 2007.
11. Мовчун А. І генії були дітьми: Л.І.Глібов. *Початкова освіта*. 2004. № 1. С.32-33.

Основний зміст

ХІХ ст. в історії української літератури прийнято вважати часом її становлення й розвитку. Зважаючи на відсутність власної держави, колоніальне існування, література виступала чи не єдиним засобом збереження й розвитку національної свідомості й самобутності народу.

Період становлення нової української літератури позначається пануванням поезії в усьому її розмаїтті: сатиричний вірш, віршова байка, історична поема, романтична балада, ліричний вірш, романс та ін. Особливе місце посідає байка з її дидактичною мораллю, доступністю й динамічністю сюжету.

Основоположником української дитячої прози є Марко Вовчок. Її твори для дітей та юнацтва (“Кармелюк”, “Невільничка”, “Ведмідь”, “Дев’ять братів та десята сестриця Галя”) насичені демократичними ідеями. Авторка зображує трагічну долю жінки-кріпачки, найбільш гнобленої і приниженої в тогочасному суспільстві.

У цей період досяг свого розвитку жанр байки. Пов'язано це було насамперед із творчістю Леоніда Глібова. Під псевдонімом Дідуся Кенира письменник друкував у Львівському журналі “Дзвінок” загадки, акровірші, ліричні поезії та байки для дітей.

Одним із перших письменників, хто звернув увагу на національне виховання, розробив у дитячій літературі історичну тематику, був П. Куліш.

Дитяча література II половини XIX ст. збагатилася новим жанром — віршованими гуморесками. Їх автором був Степан Руданський. У своїх творах письменник прославляв народну кмітливість і дотепність, засуджував зарозумілість і пихатість багатих. Різноманітною картиною людських стосунків майже в усіх сферах суспільного життя є співомовки Степана Руданського.

Незважаючи на тяжкі соціально-політичні умови цього часу, з'являються нові національні майстри художнього слова, які визначили новий етап у розвитку дитячої літератури (І. Франко, Леся Українка, Борис Грінченко, Олена Пчілка, М. Коцюбинський та ін.).

Одним із перших теоретиків і критиків дитячої літератури вважається Іван Франко. Його перу належать теоретичні положення про дитячу книгу (ст. “Женщина-мати”), про роль казки у вихованні дітей (“Байка про байку”), книга казок “Коли ще звірі говорили”, оповідання та вірші.

Особливе місце в дитячій літературі цього періоду належить Олені Пчілці. Її поезії, байки відбивали ментальність українського народу, зачіпали важливі морально-етичні та суспільно-політичні проблеми. З 1908 року письменниця видавала щомісячний журнал “Молода Україна”. З ініціативи Олени Пчілки у м. Гадячі на Полтавщині виник аматорський дитячий театр.

Висновки

XIX ст. — час становлення й розвитку нової української літератури. Серед стильового розмаїття літератури першої половини — класицизм, сентименталізм, романтизм, просвітительський реалізм. Подальший

шлях розвитку української літератури визначала творчість Т. Шевченка. Письменника по праву вважають основоположником не тільки «дорослої» нової літератури, а й літератури для дітей.

Питання для самоконтролю

1. Які підручники, словники, читанки були створені в Україні в I пол. XIX ст.?
2. Які літературні напрями існували в українській літературі XIX ст. Дайте їх загальну характеристику.
3. Які нові жанри виникають в українській дитячій літературі II пол. XIX ст.?
4. Хто вважається одним із перших теоретиків і критиків дитячої літератури? Чому? Обґрунтуйте свою відповідь.

Лекція 4

Література для дітей кінця 19 – початку 20 ст.

Мета - з'ясування основних тенденцій розвитку української літератури в кінці 19 на початку 20 ст. (в тому числі й дитячої), вплив на літературу соціально-політичного життя країни; визначення провідних літературно-мистецьких напрямів у літературі означуваного періоду; усвідомлення місця й ролі Олени Пчілки в розвитку дитячої літератури в Україні. Ви повинні ознайомитись із життєвим і творчим шляхом Олександра Олеся, його літературною спадщиною, що призначена дитячій аудиторії, розглянути творчість Лесі Українки для дітей, з'ясувати її жанрове розмаїття, художні особливості.

План

1. Основні тенденції розвитку літератури для дітей кінця 19 – початку 20 ст. Нові літературні напрями та течії.
2. Внесок Олени Пчілки в розвиток дитячої літератури в Україні.
3. Творчість для дітей Олександра Олеся.

4. Леся Українка – дітям.

Ключові слова: теорія і критика дитячої літератури, модернізм, імпресіонізм, менталітет, психологізм, журнали „Україна молода”, „Дзвінок”

Література

1. Балабуха Н. Казка «Метелик» Лесі Українки в контексті модернізму // Українська і польська література для дітей та юнацтва: Збірник наукових праць / Уклад. Т.П.Левчук. Луцьк : РВВ «Вежа», 2007. Вип. 3. С.45-57.

2. Вавілова І. Дитяча література як засіб формування особистості дитини (друга половина XIX – початок XX ст.) : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Х., 2008. 22 с.

3. Вовк О. Поступ ново української літератури в II половині XIX століття. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2012. Вип. 3. С. 281-287. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2012_3_36

4. Дитяча література. Твори українських письменників II половини XX – початку XXI століть. Навчальний посібник / Упор. Н.І.Богданець-Білоskalенко. К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. 480.

5. Зборовська Н. Казка як психотерапія для дорослих і дітей. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2008. №9 С.71-80.

6. Качак Т., Круль Л. Дитяча література: навчально-методичний посібник (для студентів спеціальностей «Початкова освіта», «Дошкільна освіта»). Івано-Франківськ: Тіповіт, 2014. 236 с. URL:<http://194.44.152.155/elib/local/909.pdf>.

7. Кизилова В. Українська література для дітей та юнацтва: новітній дискурс : навчально-методичний посібник для студ. вищих навч. закл. – Старобільськ: Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2015. 236 с. URL:<http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/207/1/Ukrainska%20literatura%20dlya%20ditey%20ta%20unactva.pdf>.

8. Мовчун А. Поезії та казки Лесі Українки для дітей. *Початкова школа*. 2007. №2. С.16-20.

9. Рудько О. Роль української дитячої літератури другої половини XIX століття у формуванні національної ідентичності. *Літературознавчі студії*. 2015. Вип. 43(2). С. 187-194. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lits_2015_43%282%29_24

10. Українська дитяча література: [хрестоматія] / вступ. ст. та упорядкув. Л.П.Козачок. К. : Вища школа, 2009. 519 с.

11. Цалапова О. Міфопоетика казкового світу раннього українського модернізму (Дніпрова Чайка, Леся Українка, Олександр Олесь, Михайло Коцюбинський) : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01; ДЗ Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Луганськ, 2010. 210 с.

Основний зміст

Кінець XIX – початок XX ст. – новий період в історії української дитячої літератури. Він обумовлений складними політичними й культурними подіями. Україна була втягнута у три революції 1905, 1917 років. Дитячим творам цього періоду властиві гострота конфлікту, поглиблений психологізм, новаторство тем, ідей, образів і стилів. Письменники боролися за соціальне й національне визволення України, за право її народу володіти різною мовою, літературною й національними культурними традиціями (І. Франко, М. Коцюбинський, В. Стефаник, Леся Українка, О. Олесь, М. Грушевський, В. Винниченко).

На межі XIX-XX ст. проблеми дитячої літератури знаходять своє втілення в дитячих журналах, які починають видаватися в Україні. “Дзвінок” (Львів, 1890); в Галичині й Буковині – “Ластівка для руських дітей”, “Золота книжечка для дітей” (1874), “Вінок для чемних дітей” (1871), “Бібліотека для молоді” (1884); у наддніпрянській Україні – альманах “Чайка” (1876), “Україна молода” (1906), “Приятель дітей”, журнал “Бібліотека для молодіжі” (1885).

Питання для самоконтролю

1. Як соціально-політичні умови життя країни позначились на розвитку української літератури кінця XIX початку XX ст.?

2. Які літературно-мистецькі напрями виникають наприкінці XIX ст.? Дайте їм загальну характеристику.

Лекція 5

Література для дітей кінця 19 – початку 20 ст.

Мета - успішне вивчення розділу дає можливість розширити знання про літературний процес в Україні кінця 19 – початку 20ст.; з'ясувати значення творчості Івана Франка, Михайла Коцюбинського, Бориса Грінченка, Володимира Винниченка в розвитку дитячої української літератури в Україні; визначити жанрову, стильову приналежність, художні особливості їх творів для дітей.

План

1. Місце і роль Івана Франка в розвитку дитячої української літератури.
2. Творчість Михайла Коцюбинського для дітей.
3. Борис Грінченко – письменник і педагог.
4. Твори для дітей Володимира Винниченка.

Ключові слова: теорія і критика дитячої літератури, казка, оповідання, імпресіонізм, пейзаж, художня деталь, новела.

Іван Франко
(1856-1916)

Література

1. Рудько О. Роль української дитячої літератури другої половини XIX століття у формуванні національної ідентичності. *Літературознавчі студії*. 2015. Вип. 43(2). С. 187-194. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lits_2015_43%282%29_24
2. Сабат Г. Казки Івана Франка: особливості поетики. «Коли ще звірі говорили» : монографія. Дрогобич : Коло, 2006. 360 с.
3. Славова М. Попелюшка літератури : теоретичні аспекти л-ри для дітей. К. : ІПЦ «Київський університет», 2002. 81 с.
4. Тихолоз Н. Жанрові модифікації казки у творчості Івана Франка : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01; Львів. нац. ун-т імені Івана Франка. Л., 2003. 229 с.
5. Тихолоз Н. «Як дітям мати, з любові...» (Етика і поетика Франкових казок) . *Дивослово*. 2003. №11. С. 2–6.
6. Українська дитяча література: [хрестоматія] / вступ. ст. та упорядкув.: І.А.Луценко, А.М.Подолинний, Б.Й.Чайковський. К. : Вища школа, 1992. 286 с.

Основний зміст

Іван Якович Франко народився 27 серпня 1856 року в селі Нагуєвичі Дрогобицького повіту в Галичині, що була колонією Австро-Угорщини, в родині коваля. Першою життєвою школою для майбутнього письменника стала батьківська кузня.

І. Франко написав цілий ряд оповідань, героями яких є сільські діти. Ці твори постали на основі його власних спогадів про дитинство, роки навчання в сільській і міській школах і мають автобіографічний характер. У них, за словами автора, відтворені картини виховання сільської дитини “від перших проблисків думання, а кінчаючи найвищими ступенями середньої школи”, формування її характеру, становлення особистості.

У літературній спадщині Івана Франка помітне місце посідають казки для дітей. Протягом багатьох років він був активним співробітником українського дитячого журналу “Дзвінок”, в якому опублікував цілий ряд казок, створених на основі відомих світових сюжетів. Письменник не просто переказує їх, а вводить деякі нові мотиви в стару основу, щоб скерувати увагу малих читачів та слухачів від казкових подій до живого життя, пробудити інтерес до реальних життєвих ситуацій, їхнього осмислення

й розуміння.

Оригінальними є роздуми письменника з питань теорії дитячої літератури (статті “Женщина-мати”, “Байка про байку”, передмова до збірки казок “Коли ще звіри говорили”).

Дитячі оповідання письменника тематично об’єднані. Вони розкривають спосіб життя дітей, їх навчання в школі свого часу, окреслюють коло інтересів, настроїв, захоплень. На думку Гуменного М. та Гуменної В., обраний І. Франком жанр (оповідання) “найбільше сприяє змалюванню психології дитини, розкриттю яскравих незабутніх дитячих вражень”.

У багатьох оповіданнях І. Франка ми зустрічаємося із хлопчиком Мироном – найулюбленішим персонажем письменника. Викликає симпатії читачів п’ятирічний герой оповідання “Малий Мирон”, який не вмів трафаретно мислити: “А вже найбільша біда Миронові з тим мисленням! Не вмів мислити та й годі. Що тільки, бувало, скаже, все якесь не таке, як треба”.

І. Франку належить теоретичне обґрунтування казки “Байка про байку” (1899). Письменник уважав казку про тварин найкращою “лектурою” для маленьких читачів, він наголошував на її етичному аспекті: “Говорячи ніби про звірів, вона одною бровою підморгує на людей, немов дає їм знати – та чого ви, братчики, смієтеся? Адже се не про бідних Баранів, Вовків та Ослів мова, а про вас самих з вашою глупотою, з вашим лінивством, з вашою захланністю, з усіма вашими звірячими примхами та забагами. Адже ж навмисне даю їм ваші рухи, ваші думки, ваші слова, щоб ви якнайкраще зрозуміли – не їх, а себе самих!” .

Естетичним смакам дітей відповідає і гумористично забарвлена казка І. Франка “Ріпка” (інтерпретація народного варіанту).

Велика група казок про тварин об’єднана Іваном Франком у збірку “Коли ще звіри говорили” (1899). За основу цих творів письменник брав сюжети відомих казок народів світу – німецьких, грецьких, індійських, сербських.

Питання для самоконтролю

1. Яке місце посідають казки в літературній спадщині І. Франка? Дайте загальну характеристику збірки "Коли ще звіри говорили".
2. Розкрийте суть теоретичного обґрунтування казки, зробленого І. Франком ("Байка про байку").
3. Які проблеми піднімає письменник в оповіданнях на шкільну тематику?
4. Хто є найулюбленішим дитячим персонажем письменника? У яких творах він зустрічається? Схарактеризуйте його.

Борис Грінченко

(1863-1910)

Література

1. Кизилова В. Українська література для дітей та юнацтва: новітній дискурс : навчально-методичний посібник для студ. вищих навч. закл. Старобільськ : Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2015. 236 с.
2. Качак Т., Круль Л. Дитяча література: навчально-методичний посібник (для студентів спеціальностей «Початкова освіта», «Дошкільна освіта»). Івано-Франківськ: Тіповіт, 2014. 236 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/909.pdf>.
3. Коваленко Л. Дитина і суспільство в оповіданнях Б. Грінченка. *Вісн. Луган. держ. пед. ун-ту ім. Т. Шевченка*. 1999. №7(17). С. 24-27.
4. Ковбасенко Ю. Філологічний аналіз оповідання Бориса Грінченка "Украла". *Дивослово*. 1996. №2. С. 45-47.
5. Погрібний А. Життя і творчість Бориса Грінченка. *Дивослово*. 1994. №3. С. 6-12.

Визначну роль відіграв Б. Грінченко у розвитку української фольклористики та етнографії. Упорядкований ним тритомник "Этнографические материалы, собранные в Черниговской и соседними с ней губерниях" (1895, 1897, 1899) є найкращим зібранням українського фольклору та етнографії дожовтневих часів.

1 жовтня 1908 року померла донька письменника Настя, згодом її

крихітний син Воля; того ж року пішла з життя мати письменника. У вересні 1909 року Борис Грінченко разом з дружиною їде до Італії на лікування. 6 травня 1910 року в південному італійському місті Оспедалетті письменник помер.

Усі теми для оповідань про дітей письменник брав із життя. З великою задушевністю й теплотою розповідав про тяжку долю сільських дітей, для яких учитель, школа стають єдиною відрадою, світлим промінчиком у їхньому житті.

Злободенні й болючі питання навчання й виховання дітей, роботи сільського народного вчителя порушені в оповіданні “Екзамен”.

Про долю двох сиріт – Олесю й Михайлика – йдеться в оповіданні Б. Грінченка “Олеся. Реалістичні картини тогочасної дійсності відображені в оповіданнях Б. Грінченка “Батько та дочка”, “Серед чужих людей”. Свого часу письменникові дорікали за те, що він зобразив у них здеморалізованих робітників.

Літературна діяльність Бориса Грінченка сприяла розвитку українського письменства на передових засадах, органічно влилася в загальне русло літературного процесу кінця 19 – початку 20 ст. Високо оцінив діяльність письменника І. Франко: він належав до “неспокійних, вихроватих” натур, котрі “кидаються на всі боки, заповняють прогалини, латають, піднімають повалене, валять те, що поставлене не до ладу, будують нове, шукають способів підняти до роботи більше рук” .

Питання для самоконтролю

1. Як педагогічні ідеї Б. Грінченка позначилися на його літературній спадщині?
2. Назвіть провідну тему дитячих оповідань Б. Грінченка.
3. Чому письменник звернувся у своїй творчості до проблем шахтарів?
4. До якого літературного напрямку належить творчість Б. Грінченка? Обґрунтуйте свою відповідь.

Володимир Винниченко

(1880-1951)

Вагомий внесок письменника у справу розвитку дитячої літератури. Його перу належать оповідання “Кумедія з Костем”, “Федько-халамидник”, “Бабусин подарунок”, цикл глибоко поетичних оповідань, що склали збірку “Намисто”. Найповніше дитячі твори були представлені у 24-томному зібранні (Х., Рух, 1928-30 рр.).

“Найсуттєвішими рисами поетики Винниченка – дитячого автора є реалістичність оповіді, розмовно-побутовий колорит, умотивованість конкретних деталей, психологізм мислення. Він – майстер динамічної сюжетної розповіді, проникливого бачення суспільної та індивідуальної психології людей, його мова – метафорична, пейзажі – колоритні. Відомо, що Винниченко-прозаїк відкинув примітивні мистецькі засоби письменників традиційної школи, а саме: побутовізм, сентименталізм, солодкавий романтизм – і зумів засобами неореалістичної письменницької школи

Отже, В. Винниченко підтвердив думку І. Франка: найголовніше – це “людська душа, її стан і рухи в таких чи інших обставинах”; мета творчості – “збудження в душі відповідних чуттів чи настроїв, всіма засобами, які дає мова і залучені з нею функції... фантазії” .

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте проблемно-тематичний діапазон творів для дітей В. Винниченка в контексті літератури кн.19-поч 20 ст.
2. Простежте особливості творчості письменника.

Лекція 6

Література для дітей XX ст.

Мета - при вивченні розділу необхідно ознайомитись із основними віхами життєвого та творчого шляху Гр. Тютюнника, В. Близнеця, Є. Гуцала; визначити тематичне коло творів, їх смислове та художнє навантаження, ідейну спрямованість; окреслити визначальні риси творчої особистості письменників, з'ясувати особливості розкриття внутрішнього світу персонажів творів.

План

1. Художня спадщина Григора Тютюнника. Тематичне коло творів письменника. Філософське осмислення людського буття.
2. Художня своєрідність відтворення внутрішнього світу дитини у творчості Віктора Близнеця.
3. Творчість Є. Гуцала. Неповторність дитячих характерів. Відображення національної своєрідності українського життя.

Ключові слова: художня деталь, зображувально-виражальні прийоми, композиційні завдання, тематичне коло творів, ідейно-художнє навантаження, автобіографічність творів.

Основний зміст

Григір Тютюнник (1931-1980)

Література

1. Вернигора Н. Література для дітей у ХХ ст.: жанрово-тематичний аспект. *Наукові записки Інституту журналістики*. К.: Інститут журналістики КНУ Тараса Шевченка, 2004. Т. 14. С. 87-94.
2. Герасимова Г. Тютюнник Григір Михайлович // *Енциклопедія історії України* : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К. : Наук. думка, 2013. Т. 10 : Т - Я. С. 193. 784 с.
3. Жадько В. Некрополь на Байковій горі: літ.-публіц. вид. К. : Фенікс, 2008. С. 194–198.
4. Захарчук І. Проекція дивака у творчості Григора Тютюнника. *Дивослово*. 1998. № 10.
5. Калуська Л. Дивокрай: у 2-х книгах. Тернопіль, 2007.

6. Кизилова В. Українська література для дітей та юнацтва: новітній дискурс : навчально-методичний посібник для студ. вищих навч. закл. Старобільськ : Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2015. 236 с. URL: <http://dSPACE.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/207/1/Ukrainska%20literatura%20dlya%20ditey%20ta%20unactva.pdf>.

7. Кизилова В. Тема школи в автобіографічних повістях II пол. XX ст. про дітей: Гр. Тютюнник, А. Дімаров, В. Близнець. *Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка*. Луганськ, 2013. № 22 (281) : Філол. науки. С. 143–152.

З 1970 року письменник активно працював у галузі дитячої літератури. Цього року видав збірку оповідань для дошкільнят “Ласочка”. Пізніше – збірки оповідань і казок “Лісова сторожка” (1971), “Степова казка” (1973), “Однокрил” (1974).

Цикл “Лісова сторожка” – це цікаві розповіді про господарювання в лісі Данила разом зі своїм приятелем, кривоногим і бідовим песиком Кузькою, вірним другом лісового сторожа і його незмінним помічником.. Автор показав свого героя зворушливо чуйним і мудрим, невтомним трудівником і справжнім гуманістом. Його серце сповнене любові до всього живого, бажання допомогти скривдженому

Дітям старшого віку Григорій Тютюнник присвятив оповідання “Зав’язь”, “На згарищі”, “Дивак”, “Смерть кавалера”, “Сито, сито”, “Обнова” та ін. і повісті “Облога”, “Климко”, “Вогник далеко в степу”. Письменнику вдалося в цих творах з надзвичайною проникливістю розкрити душу маленької людини, її найпотаємніші почуття і мрії.

У своїх творах письменник відтворює звичайні буденні життєві ситуації, проте саме в них і видно характер людини, її внутрішній світ, ставлення до інших і до самого життя. “...проблематика творів письменника надзвичайно широка, вона охоплює соціально- психологічну й морально-етичну сфери людського буття.

На автобіографічному матеріалі побудовані повісті “Облога”, “Климко”, “Вогник далеко в степу”. Вони продовжують одна одну, відтворюючи певні часові періоди в житті українського народу – початок війни, роки

фашистської окупації, повоєнні часи – і водночас розкривають етапи формування цілого покоління, дитинство якого припало на війну, а змушнення – на нелегку відбудову.

Життя учнів ремісничого училища – тема повісті “Вогник далеко в степу”. Вона продовжує розповідь про дітей війни, але вже після Перемоги. Твір перейнятий світлом ніжної любові письменника до своїх героїв, чотирьох сільських підлітків – трьох Василів і Павлика, якому в повісті приділено найбільше уваги. У багатьох епізодах Павлик нагадує самого юного Григора.

1980 року за кілька днів до смерті Григора Михайловича Тютюнника за повісті “Климко”, “Вогник далеко в степу” було вшановано премією імені Лесі Українки. Мистецька спадщина письменника буде завжди актуальною, оскільки вічними залишаються принципи милосердя, добра, правди, що їх проголошував Григир Тютюнник у своїх творах.

Питання для самоконтролю

1. Які твори Григора Тютюнника побудовані на автобіографічному матеріалі. Які проблеми вони піднімають?
2. Що ви можете сказати про особливості творчої манери Г.Тютюнника?
3. Які композиційні завдання виконує художня деталь у творчості письменника? Обґрунтуйте відповідь.

Віктор Близнець

(1933-1981)

Література

1. Гурбанська А. Віктор Близнець – повістяр. *Слово і час*. 1999. №2. С. 52-56.
2. Нестайко В. Щемливо бринітиме “звук павутинки”...: Про поет. прозу В. Близнеця. *Літ. Україна*. 1993. 8 квіт. (№14).

Твори про дітей і для дітей В. Близнець писав у період обмеження творчих свобод, кон'юнктурщини, зниження художньої та соціальної відповідальності митців, зумовлених згубним впливом ідеологічного пресингу адміністративно-бюрократичної системи. Цим негативним тенденціям, що роз'їдали національне письменство зсередини, протистояли книжки В. Близнеця – самобутні, відмінні од схем і канонів, позначені щедрою вигадкою, веселою грою зі словом” .

Митець, глибоко знаючи й розуміючи світ дитини, її психіку, проблеми і прагнення, зміг достовірно передати дитячі радощі та печалі, бурхливі пристрасті й вчинки. Героями повістяра є люди здорової народної моралі, вони здатні захистити слабшого; дружба, любов, милосердя, мужність – для них не просто абстрактні поняття, а конкретні вчинки й життєва позиція.

До кращих творів прозаїка критика справедливо відносить ліричну повість “Звук павутинки”.

Герой В. Близнеця перебуває на межі двох світів – дитячого й дорослого, не гублячи нічого з першого й сміливо беручи все найкраще з другого.

Однією із кращих у творчому набутку В.Близнеця є повість “Мовчун”. За свідченням самого автора, вона являє собою “якоюсь мірою протест проти розцяцьковування нашого письма зайвою метафоричністю та поверховою орнаменталістикою”. Сильову манеру “Мовчуна” визначила жорстока й оголена окупаційна правда, міцно зафіксована пам'яттю Близнеця – “дитини війни”. Ця повість – про реалістичні будні воєнного села, красу моральних виявів (Сашко Кубенко), а також те дріб'язкове й нище, що проявляється в екстремальній ситуації (Гриня, Шавлюга, Єва).

Новаторство письменника полягає й у художньо-мовній своєрідності відтворення душевного конфлікту Сашка.

В. Близнець своїми високохудожніми творами заповнював прогалини в українській дитячій літературі 70-80 рр. та сприяв її подальшому розвитку.

Питання для самоконтролю

1. Визначте сюжетні особливості повісті В.Близнеця ”Звук павутинки”.
2. Чим Льонька нагадує героїв І.Франка та Гр.Тютюнника? Доведіть це.
3. У чому виявилось новаторство письменника?

Євген Гуцало

(1937-1995)

Література

1. Бойцун І. Образи дітей у “малій прозі” Євгена Гуцала. *Вісн. Луган. держ. пед. ун-ту ім. Т. Шевченка*. 2000. №5(25): Філол. науки. С. 7-12.
2. Бойцун І.Є. Дитина – центр Всесвіту: (За світобудовою Є.Гуцала). *Вісн. Луган. держ. пед. ун-ту ім. Т. Шевченка*. 1998. №9. С. 15-18.
3. Бойцун І. Роль “посередника” в розкритті внутрішнього світу дітей у творах Євгена Гуцала . *Дивослово*. 1998. №5. С. 54-55.

Автор залюбки писав про дітей і світ дитинства. У 1969 році вийшла збірка оповідань “У лелечому селі”, яка стала однією з кращих в сучасній українській літературі про дітей. Юним читачам написано книги новел “Олень Август” (1965), “Пролетіли коні” (1966), “З горіха зерня” (1967), “У лелечому селі” (1969), “Дениско” (1973), “За обручем” (1976), “Зелене листячко з вирію” (1977), “Сайорра” (1980), “Жовтий гостинець” (1981) та ін.

Після смерті письменника з’явилася збірка оповідань “Діти Чорнобиля” (1995), в якій автор намагався правдиво розповісти про трагічне буття дітей післячорнобильської України.

Євген Гуцало не лише у творах, написаних про дітей і для дітей, а і в новелах, повістях і романах, розрахованих на дорослого читача, зобразив багато дитячих персонажів. Вони зачаровують читача неповторністю характерів, чистотою своїх думок і почувань. У центрі уваги письменника — насамперед душевний стан героя; навколишня дійсність сприймається більше серцем персонажа, аніж його розумом.

Сам Є. Гуцало наголошував, що багато його дитячих оповідань є автобіографічними. “Про своє дитинство розповідав у багатьох оповіданнях,

у повістях “Мертва зона” та “Біль і гнів”, також у “Сільських вчителів”, “Шкільному хлібі”, “У гаї сонце зацвіло”... Взагалі тепер здається, що дитинство – найцікавіша пора, та пора, коли майбутнє життя – ще попереду, коли воно, здається, так багато обіцяє, коли воно ще не пізнане і його кортить пізнати, коли воно ще – нерозгадана загадка, лише обіцянка – дивного дива. І хай це вогненні воєнні роки, хай голодні післявоєнні – однак чарівливість дитинства не пропадає навіть за таких умов.

“Дитина – це наче в ідеалі філософська формула майбутнього буття, а доросла людина – це вже реалізація на практиці цієї філософської формули, її матеріальне вираження”. (З розмови Є. Гуцала з М. Жулинським, 1986).

Автор наголошує на тому, що дитина – остаточно не сформована істота з нестійким світоглядом, у зв’язку з цим важко передбачити її реакцію на ту чи іншу подію.

Є. Гуцало намагався показати руйнівний вплив війни на дитячу свідомість.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягала особливість висвітлення теми війни в творчості Євгена Гуцала?
2. Доведіть, що Є. Гуцало – автор лірико-психологічної прози.
3. Як розкриваються характери дітей у творах Євгена Гуцала?

Висновки

Творчість Гр. Тютюнника, В. Близнеця, Є. Гуцала належить до періоду обмеження творчих свобод, кон’юнктури, зниження, художньої та соціальної відповідальності митців, зумовлених згубним впливом ідеологічного пресингу адміністративно-бюрократичної системи нашої країни.

Ці письменники намагалися протистояти загальній тенденції до пригнічення особистості, нівелювання людського в людині. Вони говорять з

дітьми про вічні, загальнолюдські проблеми. Герої творів Гр. Тютюнника, В. Близнеця, Є. Гуцала – яскраві, індивідуальні, неповторні особистості зі своїм непростим внутрішнім світом. Дитячі книги цих письменників мають багато спільного. Вони високохудожні, самобутні, відмінні від схем і канонів, мають великий етичний та естетичний потенціал, збагачують духовно.

Лекція 7-8

Поетична творчість II половини XX ст. у дитячому читанні

Мета - успішне вивчення розділу дозволяє усвідомити проблематику, провідні мотиви творчості для дітей П. Воронька, В. Симоненка, Л. Костенко; знати жанрову специфіку їх творів, мати уяву про систему образотворчих засобів, що використовують письменники, стильові особливості, етичний, естетичний потенціал поезії П. Воронька, В. Симоненка, Л. Костенко.

План

1. Творчість Платона Воронька для дітей.
2. Внесок Василя Симоненка в дитячу літературу.
3. Естетичний та етичний потенціал збірки Ліни Костенко „Бузиновий цар”.

Ключові слова: вірш-мініатюра, віршоване оповідання, сюжет, проблематика.

Література

1. Богданець-Білокаленко Н. Дитяча література. Твори українських письменників II половини XX ст. – початку XXI ст.: навчальний посібник. К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. 480 с.
2. Глотова І. Жанрово-стильові особливості прози Є. Гуцала: автореф. дис. на здоб.наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01. Українська література; Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара. Д., 2010. 20 с.
3. Дядечко Н. Поетична казка В. Симоненка “Подорож у країну Навпаки”: (Урок-бесіда з позакласного читання). *Б-чка вчителя початк. шк.* 1998. №1. С. 25-28.
4. Качак Т., Круль Л. Дитяча література: навчально-методичний посібник

(для студентів спеціальностей «Початкова освіта», «Дошкільна освіта»). Івано-Франківськ: Тіповіт, 2014. 236 с.

5. Кизилова В. Українська література для дітей та юнацтва: новітній дискурс : навчально-методичний посібник для студ. вищих навч. закл. Старобільськ : Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2015. 236 с.

6. Коваленко О. Ліна Костенко: гімнів не пишу і орденів не приймаю... *Освіта України*. 2005. 1 квітня (№25). С. 10-12.

7. Панченко В. Самотність на верхів'ях: Поезія Ліни Костенко в часи "відлиги" і "заморозків". *Дивослово*. 2005. №3. С. 54-59.

8. Овдійчук Л. Вивчення окремих творів Ліни Костенко у 7-х класах. *Укр. літ-ра в загальноосвіт. шк.* 2004. №2. С. 28-29.

9. Рева Л. Поезія Платона Воронька в школі. *Література. Діти. Час*. К., 1990. Вип.15. С. 127-131.

10. Рудницька О. Коли миші стають кольоровими. Конспект уроку на тему «Світ дитинства в поезіях Ліни Костенко». *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2003. № 5. С. 16-23.

11. Стасюк С. Поезія Ліни Костенко для дитячого читання (за матеріалом збірки «Бузиновий цар»). *Українська і польська література для дітей та юнацтва: Збірник наукових праць / Уклад. Т.П.Левчук. Луцьк: РВВ «Вежа», 2007. Вип. 3. С. 134-138.*

Платон Воронько

Як дитячий письменник П. Воронько багато в чому схожий на того, що пише для дорослих. Йому притаманна висока якість поезії, близькість до народної пісні, до ігрової поезії. Малята добре знають вірші-мініатюри Воронька. З педагогічним тактом, жартівливо, з усмішкою в них говориться про вади дітей, хоча найчастіше йдеться начебто про тварин. Вагомий внесок зробив Платон Воронько в жанр казки. Більшість творів цього жанру мають центральними персонажами явища природи. Письменник використовував і відомі казкові мотиви, хоча завжди оригінально їх трактував.

Поет добре обізнаний із психологією та віковими особливостями дітей. Його твори різноманітні за жанром: вірші-мініатюри, ліричні та гумористичні віршовані оповідання, пейзажні вірші, казки, поеми. «Велика популярність творів П. Воронька серед малих читачів пояснюється умінням

автора будувати цікаві, захоплюючі сюжети, змальовувати фантастичні події, писати дохідливо, щиро, просто, з повагою до юних, глибоким проникненням у дитячий світ уявлень і мрій” .

Багато творів Платон Воронько присвятив природі. У них він закликає оберігати її, любити, оскільки вона робить життя людей більш радісним, насиченим (“Берізка”, “Липка”, “Зелений дубок” та ін.).

У багатьох віршах Платона Воронька виразно розкривається душевна близькість дітей і старших. І серед них – всюдисущий Помагай, роботяще допитливе хлопча, якого в праці знають і старі, і молоді. Помагай у всіх на видноті.

Поезії для дошкільнят здебільшого мають жартівливий, дотепний характер. Їх головні герої – тварини, на прикладі яких автор знайомить дітей з природою.

Окрема сторінка творчості Платона Воронька для дітей – казки. Серед них – “Цап-забіяка”, “Казка про Горобця-лобурця”, “Казка про Суховія”, “Казка про Сніжину-Краплину”, “Лісовий гомін” та ін. Усі вони збагачують дітей естетично, заохочують малят до пізнання життя, прищеплюють любов до природи. Творчість Воронька для дітей (зб. “Читаночка”, “Сніжна зіронька горить”, “Облітав журавель”, “Казка про Чугайстра”) відзначена премією ім. Лесі Українки. Художня спадщина письменника допомагає глибше пізнати творче єство людини, досягнути багатозвучне й багатобарвне життя.

Питання для самоконтролю

1. Які якості притаманні дитячій поезії П. Воронька?
2. Доведіть, що дитяча поезія П. Воронька є різножанровою.
3. Які художні засоби використовує письменник у своїх казках?

Василь Симоненко

(1935-1963)

Поезія В. Симоненка – це мистецтво найвищої проби, явище незабутнє в

нашому духовному житті, як і весь його мистецький спадок, що ввібрав у себе і сатиру, і прозу, і навіть казку.

Найкращим твором письменника вважається поезія “Лебеді материнства”. Простими щирими словами авторові вдалося передати і почуття до рідної матері, і любов до України.

Вірш “Ти знаєш, що ти – людина” має глибоку філософську наснаженість та могутню гуманістичну напругу. Ти знаєш, що ти – людина? Отже, ти – не бездушний гвинтик, ти “повинен мати право на свободу, на визнання своєї людської гідності, на можливість жити так, як ти хочеш, і, нарешті, право на щастя”.

Безмірною любов’ю до матері-України насичений вірш “Задивляюсь у твої зіниці”. Громадянський темперамент автора спонукає до думки, вчинку.

Наймолодшому читачеві адресуються казки письменника. Вони цілком відповідають жанровим вимогам: цікава інтрига, захоплюючий сюжет, легкий ритм руху думки і при цьому авторська установка на впізнаваність героїв, яка вводить юного співбесідника у вже освоєний світ знайомих героїв Чуковського й Маршака.

“Від перших рядочків “Лесик, Толя й два Володі сумували на колоді” і до останнього слова автор послідовно проводить ідею переоцінки цінностей, яка відбувається на всіх етапах життя людини мислячої – від раннього дитинства до зрілості.”

“Казка про дурила” відзначається глибоким сатиричним змістом. В алегоричній формі вона розповідає про трагічну долю українського народу.

Загалом твори Василя Симоненка сповнені незнищеним змістом загальнолюдських понять гуманності й доброти, людяності й щирості, любові до людей і до рідної Батьківщини.

Питання для самоконтролю

1. Яке філософське підґрунтя мають поезії В. Симоненка “Лебеді материнства”, “Ти знаєш, що ти – людина”?
2. Визначте етичний потенціал має казка В. Симоненка “Цар Плаксій і

Лоскотон”.

3. Які загальнолюдські цінності проголошує письменник у своїй творчості?

Ліна Костенко

(народилася 1930 року)

У 1987 р. поетеса видала єдину збірку для дітей “Бузиновий цар”. Ці твори написані в різні періоди творчості письменниці, проте вражають своєю органічністю. У ”Бузиновому царі” простежується глибокий емоційний зв’язок зі старовинним ”Садом поетичним”, з традиціями класичної української літератури.

У збірці відображений природний річний цикл. Телеграма весни з першого вірша приводить у рух рослинний і тваринний світ, який проходить через зиму, зустрічає Новий рік і знову поспішає до весни. Діти, читаючи поезії, відчують радість праці комах, які рубають билінку на дрова, білочок, що наколюють гриби на соснові гілочки, готуючись до зими.

Високі та складні поняття письменниця намагається пояснити малюкам через серце, так, щоб легко відчуті неповторність, необхідність рідного краю, своєї землі.

Поетичні образи збірки пробуджують відчуття прекрасного, допомагають відчуті красу рідної мови.

Вірші Ліни Костенко опоетизовують живу природу, навчають фантазувати, спостерігати, відкривати таємниці прекрасного.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть жанрові та стильові домінанти поетичної творчості Ліни Костенко.
2. Охарактеризуйте збірку віршів ”Бузиновий цар”.
3. Наведіть приклади майстерності словесного живопису у пейзажній ліриці поетеси. Які настрої викликають у вас поезії такого плану?
4. Чим, на вашу думку, традиційна, а чим новаторська поезія Л.Костенко?

5. Що таке "алюзія"? В чому її художній сенс (на прикладі вірша "Кольорові миші")?

Висновки

Творчість П. Воронька, В. Симоненка, Л. Костенко належить до періоду розквіту в колишньому СРСР тоталітарної соціалістичної системи, руйнівний вплив якої позначився зокрема й на українській літературі. За жорстоких умов пресингу склалася ситуація, коли всі вартісні твори для дітей виходили з-під пера письменників „недитячих”, які вже мали ім'я, завойоване в дорослій літературі. Проте це не зменшує художньої цінності їх дитячого доробку.

Творчість П. Воронька допомагає глибше пізнати творче єство людини, оглянути багатозвучне й багатобарвне життя. Поезії письменника збагачують дітей естетично, заохочують до пізнання життя, прищеплюють любов до природи.

„Мистецтвом найвищої проби” називають критики поезію В. Симоненка. Вона сповнена незнищеним змістом загальнолюдських понять гуманності й доброти, людяності й щирості, любові до людей і до рідної Батьківщини.

Єдину збірку для дітей видала Ліна Костенко. Вірші, що увійшли до неї, опоетизують живу природу, навчають фантазувати, спостерігати, відкривати таємниці прекрасного. Таємниці поетичної творчості письменниці присутні і в „Бузиновому царі”.

Лекція 9

Тема. Література для дітей на сучасному етапі.

Мета – познайомити студентів із основними творами сучасних авторів, розкрити тематично-жанрову специфіку творчості.

План

1. Стан сучасної дитячої літератури.

2. Жанри сучасної літератури для дітей.
3. Тематично-художні особливості.

Література

1. Гнідець У. Інакші/інші, чужі/свої діти. Нова література. URL : <http://www.chl.kiev.ua/key/Books/ShowBook/47>.
2. Гнідець У. Концептуалізація розуміння сучасної літератури для дітей та юнацтва в світлі наукової критики. URL: <http://www.chl.kiev.ua/key/Books/ShowBook/4>
3. Дев'ятко Н. Можливості впливу сучасних жанрів: фантастика, фентезі, казка [Електронний ресурс] // Укр. фантаст. оглядач (УФО). 2009. № 1 (7). С. 59–66. : <http://www.dniprolit.org.ua/archives/354>.
4. Дитяча література: Теорія. Історія. Практика : навчально-методичний посібник для студентів філологів спеціальності «Педагогіка і методика середньої освіти» / Автор-укладач Л.О. Бондар. Миколаїв. 234 с.
5. Качак Т. Сучасна українська дитяча література: аспекти гендерної інтерпретації // *Актуальні проблеми слов'янської філології : міжвуз. зб. наук. ст.* / відп. ред. В. А. Зарва. Донецьк, 2009. Вип. XX : Лінгвістика і літературознавство. С. 424–435.
6. Леоненко О. Жанр фентезі в українській прозі кінця ХХ – початку ХХІ століття: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література»; Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. Черкаси, 2010. 19 с.
7. Павленко М. Дитяча література – не сюсюкання URL: <http://vsiknygy.net.ua/interview/575>.
8. Прибегіна В. В. Королів-Старий «Хуха-Моховинка». Добро і зло у казці // *Українська мова і література в школі*. 2007. № 6. С.29-30.
9. Скаліцкі М. Феномен детективу : (до питання про своєрідність детективної оповіді) // *Кур'єр Кривбасу*. 2010. С. 396–420.
10. Сьмородова К. Вплив агентів гендерної соціалізації на формування гендерної ідентичності підлітків. URL: <http://conference.mdpu.org.ua/viewtopic.php?f=19&t=284>.

Основний зміст

Сьогодні працює плеяда талановитих дитячих письменників, рівень майстерності яких зростає з кожною книжкою: Зірка Мензатюк, Леся Воронина, Марина Павленко, Олександр Дерманський, Ніна Воскресенська, Вадим Карпенко, Олесь Ільченко, Олександр Гаврош. Успішно працюють

у галузі дитячої літератури й інші письменники: Іван Андрусяк, Ірен Роздобудько, Галина Пагутяк, Любко Дереш, Марина та Сергій Дяченки. Продовжують радувати новими творами і корифеї: Володимир Рутківський, Всеволод Нестайко, Євген Білоусов, Анатолій Качан, Ганна Чубач.

Активно співпрацюють з молодими письменниками видавництва «Грані-Т», «Теза», «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», «Видавництво Старого Лева», «Зелений Пес», про що свідчать серії «Сучасна дитяча проза» (видавництво «Грані-Т»), «Пригодницька бібліотека» («Теза»), «Для тих, хто не хоче читати» («Зелений Пес»), «Українська сила» («Видавництво Старого Лева») та ін. Вже протягом кількох років видавництво «Грані-Т» проводить Всеукраїнський конкурс на найкращі призові твори для дітей «Золотий лелека», лауреатами якого стали Ніна Воскресенська, Марина Павленко, Лариса Даренська, Тереза Проць, Наталя Малетич. Дещо покращилася справа у галузі інформування про нову літературу для дітей: на сайті Національної бібліотеки України для дітей з'явився «КЛЮЧ» (проект «Краща література юним читачам»), який відкриває і дорослим, і дітям нові імена, на сайті ЛітАкцент – розділ «Літачок», а також постійні рецензії у газетах «Друг читача», «Дзеркало тижня», «Україна молода», «Освіта».

Разом з тим слід відмітити жанрове одноманіття сучасної літератури для дітей. Воно впадає в око не лише критикам-літературознавцям, але й будь-якому дорослому читачеві, який цікавиться дитячими книжками. Почесні місця займають казки, пригоди, дитячий детектив і фантастика, твори історичної тематики. Бракує реалістичної психологічної прози, де б висвітлювалися взаємини дітей, дітей і дорослих (до речі, багато хто з юних читачів любить читати про своїх ровесників), майже немає дитячої драматургії, самобутніх епічних поетичних творів.

Варто назвати «Звірячу абетку», «М'яке й пухнасте», «Хто боїться зайчиків» Івана Андрусяка «Тьотя Бегемотя» Юрія Бедрика, «Історія одного поросяти» Івана Малковича, «Кумедну читанку» Марії Чумарної та серію творів Олександра Ільченка, виданих видавництвом «Грані-Т»:

«Мандрівка дощинки», «Як Коник співати навчився», «Як крокодилу зуби лікували» та ін.

За допомогою коротеньких оповідей і яскравих малюнків відкриває малюкам довколишній світ відомий поет і прозаїк Олесь Ільченко з художниками Костем Лавро, Олесею Трофименко, Максимом Німенко.

. Дітям пропонують казки на різний смак: сучасна казка (Зірка Мензатюк «Казочки- куцехвостики», «Київські казки»), казкове фентезі (Олександр Дерманський «Король буків, або Таємниця Смарагдової книги», Ніна Воскресенська «Руда Ворона», «Останнє бажання короля»), казкові пригоди (Лєся Воронина

«Прибулець із Країни Нямликів», Іван Андрусак «Стефа та її Чакалка»), казка з історичним антуражем (Зірка Мензатюк «Таємниця козацької шаблі»), стилізація під народну казку (Марина Павленко «Півтора бажання, або Казки з Ялосоветиної скрині»). Чарівних країн, які відкривають сучасні письменники для дітей, стільки, що можна з повним правом видавати так званий український казковий атлас, де будуть зазначені і казкова країна на городі під повіткою із книжок Олександра Дерманського, і пурпурова планета Лєсі Воронини, і відкрита нею же у стіні старого будинку Країна Нямликів, і королівства Ніни Воскресенської, і навіть цілком реальний сучасний Київ, свідченням чого стали «Київські казки» Зірки Мензатюк.

Не втрачає дитячої щирості і молодий київський письменник Олександр Дерманський. Діалогію про вужа Ониська та його друзів можна вважати книжкою на виріст: якщо перша частина «Володаря Макуци» «На городі» – («Король буків, або Таємниця Смарагдової книги»), про дружбу дівчинки Соні та симпатичного чудовиська («Чудове чудовисько», «Чудове чудовисько в країні жаховиськ»), про незвичайні пригоди Лільки, Васька та Іванка під час канікул у карпатському лісі («Танок Чугайстра»), – автор непомітно вчить малих читачів найголовнішому: дружити і творити добро.

До добрих друзів дитинства треба віднести і героїв Лєсі Воронини, що

здобули заслужену любов малих читачів: авторка «Суперагента ООО», «Таємниці Пурпурової планети», «Прибульця з країни Нямликів» впевнена, що дітей не потрібно ані розважати, ані виховувати. «Мій універсальний рецепт – їх треба любити!».

Щирий дитячий погляд на речі і тонку дорослу іронію поєднує у своїх творах для дітей Іван Андрусяк, казковій повісті «Стефа та її Чакалка», автор вигадав Чакалку – казкову істоту, якою на Слобожанщині батьки лякають своїх неслухняних дітей.

Дошкільнятам адресовані «Звіряча абетка» і «Зайчикова книжечка» – вірші й віршовані казки; а також повість-гра «Хто боїться Зайчиків», дітям молодшогошкільного віку – веселі пригодницькі повісті «Сорокопуди, або Як Ліза і Стефа втекли з дому» і «Кабан дикий – хвіст великий». Проте сам письменник «головним» своїм твором для дітей вважає невеличку повість «Дядько Барбатко сміється», в якій у поетичній формі розповідається про тонкощі людських взаємин, неповторність кожної людини у світі, любов і біль, глибинний зв'язок людини і природи, красу і складність життя.

Чарівні країни з цілком реальними проблемами створює у своїх казкових повістях і Ніна Воскресенська. («Володар Країни Мрій»), («Останнє бажання короля»), («Дивовижні пригоди Наталки у Країні Часу»),

Органічне переплетіння казкових образів та реальних історичних подій властиве творчості Євгена Білоусова, книги якого заслужили не лише всеукраїнське, а й міжнародне визнання. У своїх останніх творах («Тарасове перо», «Чарівна голка Віри Роїк», «Лесина пісня») письменник залишається вірним як обраній темі, так і манері письма. Можна сказати, що він популяризує історію України для читачів-учнів молодших класів за допомогою казки.

До історичної тематики звертається у своїх останніх творах і класик української дитячої літератури Володимир Рутківський. Його повісті і романи («Сторожова застава», «Сині Води», трилогія «Джури козака Швайки», «Джури і підводний човен» і «Джури-характерники») охоплюють значний період історії України – від часів Київської Русі до козаччини.

Свідченням цього є повість Володимира Рутківського «Потерчата».

Жанр романів Вадима Карпенка про славні пригоди юних козаків Марка та Харка визначити доволі важко – це і історично-пригодницький роман, і казка, і пародія.

Такими є книги Марини Павленко «Миколчині історії» та трилогія «Русалонька із 7-В, або Прокляття роду Кулаківських», «Русалонька із 7-В та Загублений у часі», «Русалонька із 7-В проти русалоньки із білокрилівського лісу».

Одна із проблем нашого сьогодення – безпритульні діти. Кому вони потрібні, хто їх порятує, взагалі, якими вони є, ті, що в свої дитячі роки опинилися, так би мовити, на самому дні життя. Про них розповідає «Повістинка про Потворка» Віктора Терена, «Злочинці з паралельного світу» Галини Малик. Не є щедрою доля і до героїв повісті «Миколчині історії» Марини Павленко хлопчика Миколки та його єдиного друга собаки Найди.

На ниві популярних зараз детективу і фентезі, а також цілком серйозної науково-популярної літератури продовжує працювати Олесь Ільченко. Його твори, які сам автор визначає як класичний детектив («Смертельний круїз»), роман жахів («Медгоспіталь»), комп'ютерна історія («Пастка для геймера»), любовний роман («Чорне озеро кохання») користуються неабиякою популярністю у дітей.

Для цієї категорії читачів (певно, найвибагливішої) широко представлена лише фантастика, яка розквітає в Україні буйним цвітом. Це твори Галини Пагутяк «Королівство»,

«Втеча звірів», Марини та Сергія Дяченків «Відьомська доба», «Ключ від Королівства», «Дика енергія. Лана» тощо.

Окреме місце в сучасній українській фантастиці займають твори подружжя Дяченків. Вже перші їх книги були тепло зустрінуті критикою і вдячно – читачами. Їх аудиторія різноманітна – від малюків, яким адресовані казки «Габріель» та «Пригоди Маринки Михайлової», до дорослих.

Питання для самоперевірки:

1. Розкрийте особливості розвитку сучасної дитячої літератури.
2. Назвіть жанрові різновиди творчості для дітей.
3. Охарактеризуйте проблемно-тематичний діапазон сучасної дитячої літератури.

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Практичне заняття № 1 (2 год)

Тема. Дитяча література – специфічна галузь словесного мистецтва.
Усна народна творчість для дітей і міфологія для дітей.

Теоретичні питання:

1. Дитяча література – органічна частина всієї художньої літератури. Особливості української літератури для дітей. Педагогічна функція дитячої літератури.

2. Жанрово-тематичне багатство українського дитячого фольклору:

- народні пісні: колискові (жанрова своєрідність, символіка, художня мова), пестушки, потішки (ігровий характер, розвивальне значення), лічилки, пісні-ігри. Призначення й характерні особливості;

- пареміографія в складі дитячої літератури; її зміст, значення у вихованні дітей;

- оповідальна творчість – один із найбагатших і найяскравіших жанрів фольклору для дітей, виховне значення, тематичне різномайття;

- героїчний епос. Своєрідність жанру. Патріотична спрямованість.

Образи. Сюжети. Мотиви. Поетика.

3. Зв'язок фольклорних творів із художньою літературою.

4. Вивчення народнопоетичних творів у середніх класах загальноосвітньої школи.

Практичне завдання

1. Вивчити **напам'ять** *колискову*: «Ой ходить сон коло вікон», 1 *забавлянку* («Сорока-ворона», «Купалися ластів'ята», «Куй, куй, ковалику», «Печу, печу хлібчик» чи ін.), 1 *купальську* пісню («Купайло, Купайло...»), 2 *заклички* («Іди, іди, дощику», «Вийди, вийди, сонечко...»), 1 *лічилку* («Котилася торба...», «Бігли коні під мостами» та ін.), 1 *уривок із думи* («Дума про втечу трьох братів з города Азова, з турецької неволі»,

«Маруся Богуславка») та 1 *історичну* пісню («Розлилися круті бережечки», «Ой там на горі та й женці жнуть» та ін.).

2. **Прочитати** по дві *казки* кожного виду та простежити композицію казок «Яйце-райце» та «Іван – мужичий син» та 2 *думи* («Маруся Богуславка», «Втеча 3 братів з города Азова, з турецької неволі»), простежити художньо-стильові особливості.

3. Порівняти народні казки та професійні («Котигорошко» М. Шияна, «Ріпка» І. Франка та ін.).

4. Схарактеризувати літературні колискові («Колискова» Лесі Українки, «Над колискою» О. Олеся, «Колискова» Б.-Ігоря Антонича, «Лебеді материнства» В. Симоненка).

5. Простежити специфіку літературних казок («Дев'ять братів і десята сестриця Галя» Марка Вовчка, «Дві кізочки», «Казка про двох цапків» М. Коцюбинського, «Подорож в країну навпаки» В. Симоненка та ін.).

6. Уміти провести в групі народну гру («Подоляночка», «Зелений шум», «Мак», «А ми просо сіяли» та ін.).

7. Скласти власну колискову та казку.

8. Опрацювати шкільну програму, виписати фольклорні твори, які вивчаються у 5-8 класах у школі, проаналізувати їх.

Самостійна робота

Тема. Усна народна творчість для дітей.

Теоретичні питання:

1. Календарно-обрядова поезія для дітей. Походження, зв'язок з народним календарем.
2. Дитяча народна драма. «Коза», «Меланка» як обрядові дійства зимового циклу. Форми вертепу. Структура і поетика.
3. Оповідальна творчість. Легенди та перекази.

Практичне завдання

1. Вивчити напам'ять щедрівку чи колядку («У цьому дворку, як у вінку», «Щедрик, щедрик, щедрівочка», «Бігла теличка та й з березничка» та ін.), з'ясувати їх особливості.
2. Розкажіть про новорічні обряди в вашій місцевості. Які традиційні та нові елементи наявні в ньому?
3. Порівняйте фольклорні та літературні веснянки («Веснянка» Л. Глібова, «Веснівка» М. Шашкевича, цикли «Веснянок» у І. Франка та П. Грабовського).
4. Вивчити 3 скоромовки. Пояснити роль скоромовок у розвитку артикуляції.
5. Порівняти жанри закличок і замовлянь.
6. Складіть схему «Структура купальського обряду». Розкажіть про особливості святкування Івана Купала у вашому селі.
7. Опрацюйте розділ «Календарно-обрядові пісні» з підручника літератури для 6 класу (Є. Пасічника, Ольги Слоньовської) порівняйте з розділами авторів (Тетяни Дудіної, Андрія Панченкова), (Ніни Гуйванюк, Валентини Бузинської, Світлани Тодорюк.).
8. З'ясуйте, які апокрифічні мотиви наявні в релігійній частині вертепної драми.
9. Запишіть 2 легенди у вашій місцевості, дотримуючись діалектів. Укажіть дані про інформатора.

Література

1. Богданець-Білокаленко Н., Качак Т. Сучасна українська література для підлітків: огляд останніх років. *Українська мова і література в школах України*. 2017. №4. С.21-24.
2. Вернигора Н. Література для дітей у ХХ ст.: жанрово-тематичний аспект. *Наукові записки Інституту журналістики*. К.: Інститут журналістики КНУ Тараса Шевченка, 2004. Т. 14. С. 87-94.
3. Гнідець У. Концептуалізація розуміння сучасної літератури для дітей та юнацтва в світлі наукової критики. *Література. Діти. Час*. Т., 2011. Вип. 2. С. 25–35. URL: <http://www.chl.kiev.ua/key/Books/ShowBook/46>.
4. Дивосвіт «Веселки»: Антологія літератури для дітей та юнацтва: у 3 т. / Упоряд. Б.Й. Чайковський. К. : Веселка, 2005. Т.1. 700 с.; Т.2. 698 с.; Т.3. 703 с.

5. Дитяча література в незалежній Україні: тенденції розвитку, яскраві постаті, знакові тексти. *Бібліотечка «Дивослова»*. 2015. №4.
6. Дитяча література як органічна частина всієї художньої літератури. URL: <http://odb.te.ua/1735>
7. Качак Т. Круль Л. Дитяча література: навчально-методичний посібник (для студентів спеціальностей «Початкова освіта», «Дошкільна освіта»). Івано-Франківськ: Тіповіт, 2014. 236 с. URL : <http://194.44.152.155/elib/local/909.pdf>.
8. Качак Т. Українська література для дітей та юнацтва : підручн. Вид-ня 2., стереотипне. К. : ВЦ «Академія», 2018. 352 с.
9. Кизилова В. Жанрові різновиди української літературної анімалістичної казки другої половини ХХ століття. *Бахмут. шлях*. 2011. № 3/4. С. 155– 162.
10. Кизилова В. Література для дітей та юнацтва: художня специфіка, тенденції інтерпретації. *Актуальні проблеми української літератури і фольклору*. Донецьк, 2012. Вип. 17. С. 10–19.
11. Кизилова В. Література для дітей та юнацтва як поліінтерпретаційний феномен. *Вісник Луган. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка*. Луганськ, 2012. № 3 (238) : Філол. науки С. 21–30.
12. Кизилова В. Українська література для дітей та юнацтва: новітній дискурс : навчально-методичний посібник для студ. вищих навч. закл. Старобільськ : Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2015. 236 с. URL:<http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/207/1/Ukrainska%20literatura%20dlya%20ditey%20ta%20unactva.pdf>
13. Кириленко Н. Еволюційний характер народного гумору як національного коду українців. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Філологічні науки (літературознавство) : збірник наукових праць / за ред. Оксани Філатової*. № 1 (17), квітень 2016. С. 120-124.
14. Кириленко Н. Пори року в українському фольклорі та літературі / Домінанти художнього світу українців: навчальний посібник / Л. Горболіс, О. Єременко та ін. Суми, 2009. С.267-297. Суми, 2009. С. 267-297. (гриф МОН)..
15. Кириленко Н. Формування особистості учнів середніх класів засобами українського фольклору. *Українська література в ЗОШ*. 2009. № 7-8. С.31-33.
16. Кулинич С. Сучасний дитячий фольклор: семантичний, структурний, функціональний аспекти : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. філол. наук: спец.10.01.07 «Фольклористика; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2005. 20 с.
17. Левчук Я. Традиційний український дитячий фольклор: когнітивні можливості формування світогляду : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.07 «Фольклористика. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2008. 17 с.

18. Марчун О. Матеріали до вивчення дитячого фольклору : навч. посібник. К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. Ч. 1. 201 с. URL: <http://philology.knu.ua/files/2015/kids-folklore.pdf>
19. Мовчан Р. Література для дітей та юнацтва в системі історії української літератури ХХ століття. *Література. Діти. Час* : Вісн. Центру дослідження л-ри для дітей та юнацтва. Т., 2011. Вип. 1. С. 12–17.
20. Нестайко В. Незалежність України залежить від української дитячої літератури. *День*. 2003. 29 січня. С. 3-4.
21. Папуша О. Дитяча література як маргінес літературознавчої теорії: до проблеми конституювання об'єктів наукового дискурсу. *Слово і час*. 2004. № 12. С. 20–27.
19. Папуша О. Наратив дитячої літератури: специфіка художнього дискурсу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.01.06 . Тернопіль, 2004. 19 с. 12.
20. Сивачук Н. Український дитячий фолькор : підручник. Київ : Деміург, 2003. 288 с.
21. Сквиря, О. Що мають читати сучасні підлітки? *Шкільна бібліотека*. 2017. № 4. С.99.
22. Слюсар, В. Українська дитяча література в іграх : кросворди за творами сучасних українських письменників. *Шкільна бібліотека*. 2016. №1. С.45-48.
23. Торчинська З. Вивчення українського дитячого пісенного фольклору у днз. URL : file:///D:/znpno_2015_18_37.pdf.
24. Українська література для дітей : хрестоматія / уклад. О.О. Гарачковська. Київ : ВЦ «Академія», 2011. 800 с.
25. Яковенко О. Розвиваємо мовлення з колиски. *Дошкільне виховання*. 2017. № 2. С. 2-4.

Самостійна робота

Тема. Давня українська література для дітей

Теоретичні питання:

1. Морально-етичні ідеали Біблії.
2. Історія Русі в «Повісті минулих літ» та Галицько-Волинському літописі.
3. Християнські настанови Володимира Мономаха дітям.
4. Патріотичні мотиви «Слова о полку Ігоревім».

5. Ідея «сродної праці» у творах Г. Сковороди.
6. Вивчення давньої літератури в школі.

Практичне завдання

1. Прочитати 10 притч із Біблії. Вивчити основні християнські заповіді.
2. Законспектувати «Повчання Володимира Мономаха...».
3. Вивчити напам'ять вірш Т. Шевченка «Плач Ярославни».
4. Вивчити 1 байку та 2 вірші («Всякому городу нрав і права» та «De libertate») Г. Сковороди.

Самостійна робота

Тема. Патріотичне спрямування літописів XVII ст.

Теоретичні питання:

1. Історико-літературні твори XVII століття – козацькі літописи. Мотиви, образи, проблематика.
2. Події національно-визвольної війни у «Літописі Самовидця про війни Богдана Хмельницького і про міжусобиці, що були в Малій Росії після його смерті».
3. Конкретно-історичне тло «Історії Русів».
4. Історія Русі в літописі Гр. Граб'янки.
5. «Сказання про війну...» в літописі Самійла Величка.

Практичне завдання

1. Прочитати літописи Самовидця, Г. Граб'янки та С. Величка. З'ясувати, хто з українських письменників використав ці літописи як джерело своєї творчості.
2. Дайте відповідь на запитання: з чим пов'язаний інтерес літописця (Самовидця) до подій у Московії, яким у записах 80-х років приділяється багато уваги?
3. Прокоментуйте слова короля Владислава 4 до козаків, написані ним у

рескрипті: *«Поневаж ви воїни есте і маєте у себе мушкети та шаблі, то що вам забороняє стати за себе і за свою свободу? Бо ж видно талан ваш такий, щоб мати все від меча, і навіть саму свободу; а я допомагати вам не в змозі, поборюваний будучи партіями та їхніми фракціями».*

Література

1. Білоус П. Історія української літератури XI – XVIII ст. : навчальний посібник. К. : Вид. центр «Академія», 2009. 424 с.
2. Білоус П. Давня українська література в школі URL: https://lib.oa.edu.ua/files/funds/works_oa/movoznavstvo/
3. Білоус П., Білоус О. Українська література XI – XVIII ст. : навчальний посібник для самостійної роботи студента. К.: Вид. центр «Академія», 2010. 360 с.
4. Білоус П. Острозька Біблія в контексті національно-культурного відродження: Україна на рубежі XVI – XVII століть. *Українська мова та література*. 2009. число 1-3.
5. Давня українська література X–XVIII ст. Твори / Упоряд. О. Сліпушко. К. : Школа, 2005.
6. Єфремов С. Історія українського письменства. К. : Феміна, 1995. 688 с.
7. Ісіченко Ігор, архієпископ. Історія української літератури: епоха Бароко (XVII – XVIII ст.). Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Львів : Святославець, 2011. 568 с.
8. Качак Т. Українська література для дітей та юнацтва : підручн. Вид-ня 2., стереотипне. К. : ВЦ «Академія», 2018. 352 с.
9. Кириленко Н. Фольклор і давня література. *Філологічні науки*. Суми: Сум ДПУ, 2009. С.157-168.
10. Огієнко І. (митрополит Іларіон). Слово про Ігорів похід. К. : НВЦ «Наша наука і культура», 2005.
11. Пелешенко Ю. В. Українська література пізнього Середньовіччя (друга половина XIII– XV ст.). К. : Фоліант, 2004.
12. Савченко І. Давня українська література: навчальний посібник. К. : НПУ; Альфа М, 2006. 180 с. ISBN 966-7967-10-7. URL: <https://www.twirpx.com/file/529076/>
13. Шевченко-Савчинська Людмила. Латиномовна проза України кін. XVI – поч. XIX ст. як джерело історичних відомостей. *Slavica Slovaca*, 2013.

Практичне заняття № 2 (2 год)

Тема. Нова українська література для дітей. Українська дитяча

література I половини XIX ст. у період становлення.

Теоретичні питання:

1. Стражденна доля дитини-сироти у творах Т.Г. Шевченка («Мені тринадцятий минало», «На Великдень, на соломі», «Сон»). Пейзажна лірика Т. Г. Шевченка («Тече вода з-під явора», «Зацвіла в долині червона калина», «Зоре моя вечірняя», «Садок вишневий коло хати», «Село на нашій Україні», «За сонцем хмаронька пливе»). Її роль у вихованні в дітей поетичного сприйняття світу й розуміння краси рідної природи. Образ малого Тараса за повістю О. Іваненко «Тарасові шляхи».
2. Марко Вовчок у світлі європейської дитячої літератури. «Народні оповідання» («Ледащиця», «Олеся», «Два сини», «Козачка», «Горпина» «Сон», Одарка»), історична проза («Невільничка», «Маруся», «Кармелюк») та казки («Дев'ять братів та десята сестриця Галя») письменниці. Участь Марка Вовчка у французькій дитячій літературі.
3. Пізнавальне, виховне і естетичне значення спадщини Л. Глібова:
  - а) художня майстерність його байок («Лисиця-жалібниці», «Вовк та Ягня», «Щука», «Кіт та Вовк», «Коник-стрибунець» та ін.);
  - б) особливості лірики митця («Веснянка», «Зимня пісенька»), загадок «Бачить – не бачить», «Котилася тарілочка» та акровіршів («Хто баба?»).
4. Вивчення літератури I половини XIX ст. у школі.

Практичне завдання

- Вивчити напам'ять 2 вірші Тараса Шевченка,
- 1 байку та ліричну пісню Л. Глібова.
- Проаналізувати композицію казки Марко Вовчок «Дев'ять братів і десята сестриця Галя».
- Скласти акровірш.

Самостійна робота

Тема. Особливості розвитку дитячої літератури в XIX ст. в Західній Україні.

Теоретичні питання:

1. Своєрідність розвитку літератури для дітей в Західній Україні.
2. Романтики для дітей:
  - «Байки й прибаютки» Левка Боровиковського («Петрусь», «Рівчак і Річка», «Марина й Сонечко»).
  - Особливості творчості для дітей Маркіяна Шашкевича («Слово до читателів руського язика»), «Веснівка», «Руська мати нас родила»).
3. Олександр Духнович – дитячий письменник («Про шкільні радості», «Радість весни», «Загадки», «Афоризми»).
4. Художня спадщина для дітей Сидора Воробкевича («Рідна мова», «Веснянка «Осінь», «Колискова»). Мотиви. Образи. Поетика.

Практичне завдання

1. Вивчити вірші С. Воробкевича «Рідна мова», М. Шашкевича «Руська мати нас родила», 3 афоризми О. Духновича.

Література

1. Автор книжки – гімназист // Українська література (до 20-х р. ХХ ст.). Із вершин та низин: Дитяча енциклопедія. К., 2006. С. 189.
2. Байкар і педагог: До 180-річчя від дня народження Л.І.Глібова. *Календар знаменних і пам'ятних дат*. 2007. I квартал. С. 81-85.
3. Віват Г. Урок позакласного читання за байками Леоніда Глібова. *Дивослово*. 2000. № 2. С. 50-52.
4. Герасимов Ю. Як читати байки Леоніда Глібова. *Укр. мова та література*. 2005. № 38-39. С. 25-29.
5. Дитяча література: навч. посіб. / І.Є. Бойцун, С.А. Негодяєва: Держ. закл. «Луган. Нац. Ун-т ім. Т. Шевченка». Луганськ : Ноулідж, 2011. 252 с.
6. Зайцев П. Життя Тараса Шевченка. К. : Обереги, 2004. С. 43-44.
7. Глібов Леонід / Українська література у портретах і довідках: Давня література-література ХІХ ст. К., 2000. С. 59-60.
8. Качак Т. Українська література для дітей та юнацтва : підручн. Вид-ня 2., стереотипне. К. : ВЦ «Академія», 2018. 352 с.
9. Література для дітей. Українські письменники, Довідник. К.: Велес, 2013. С. 296-301.

10. Літературознавча енциклопедія: у 2-х томах. / авт.-укладач. Ю. Ковалів. К. : ВЦ «Академія», 2007.
11. Мовчун А. І генії були дітьми: Л.І.Глібов. *Початкова освіта*. 2004. №1. С.32-33.
12. Ратушна Н. Байка як жанр літератури: творчість Л. Глібова: Бінарний урок. *Вивчаємо укр. мову та літературу*. 2007. № 1. С. 23-29.
13. Сваричевський А. Леонід Глібов – байкар і педагог. *Майбуття*. 2007. № 2.
14. Українська дитяча література: хрестоматія / вступ. ст. та упорядкув. Л.П.Козачок. К.: Вища школа, 2009. 519 с.
15. Шевченко Тарас. Усі твори в одному томі. Ірпінь (Київська область), Видавництво «Перун», 2006. 511 с.
16. Чопик Р. Марко Вовчок. *Слово і час*. 2007. № 8. С.3-14.

Практичне заняття № 3 (2 год)

Тема. Українська дитяча література II половини XIX ст.

Теретичні питання:

1. Особливості розвитку дитячої літератури в II половині XIX ст. Початок теорії дитячої літератури.
2. Олена Пчілка – українська письменниця, драматург, публіцистка, громадська й культурна діячка, перекладачка, етнограф.
  - а) пейзажі рідного краю в поезіях Олени Пчілки («Як швидко літо промайнуло...», «Чарівниця», «Зимовий вечір», «З гринджолятами», «Весняні квіти»); проблема відносин дітей до тварин («Котик-мурчик», «Мудра кицька, «Зайчатко і хлоп'ятко»); відтворення родинних стосунків («Івасик», «Мама й доня», «Вишеньки-сережки») та ін.;
  - б) виховне спрямування байок («Микола і Лиска», «Снігир та Щиглик», «Котова наука», «Дрібненькі грушки»).
  - в) дитяча психологія у прозі («Хлопчик та ведмідь», «Рябко», «Мишача рада», «Півтора оселедця») та ін.;
  - г) обробка народних та своєрідність власних казок («Увінчаний співець», «Сосонка», «Малий музика Моцарт» та ін.) та інших жанрів (загадки, сміховинки, скоромовки, ігри);
  - г) громадсько-педагогічна й перекладацька діяльність Олени Пчілки.

3. Інтерес до світу дитини в психологічній прозі Панаса Мирного. Соціальна загостреність, ліризм і тематична різноплановість творів для дітей початку ХХ століття. Авторська інтерпретація казки «Про Правду і Кривду».

Практичне завдання

1. Вивчити 1 вірш і 1 байку О. Пчілки.
2. Простежити поетикальні особливості казок Олени Пчілки та Панаса Мирного.

Література

1. Дитяча література. Хрестоматія. Маловідомі твори українських письменників II половини ХІХ – першої половини ХХ століття. Навчальний посібник / Упорядник Н.І. Богданець-Білоskalенко. К.: Видавничий Дім «Слово», 2006. 256 с.
2. Кизилова В. Українська література для дітей та юнацтва: новітній дискурс: навчально-методичний посібник для студ. вищих навч. закл. Старобільськ: Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2015. 236 с.
3. Качак Т., Круль Л. Дитяча література: навчально-методичний посібник (для студентів спеціальностей «Початкова освіта», «Дошкільна освіта»). Івано-Франківськ: Тіповіт, 2014. 236 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/909.pdf>.
4. Кизилова В. Українська література для дітей та юнацтва: новітній дискурс: навчально-методичний посібник для студ. вищих навч. закл. – Старобільськ : Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2015. 236 с. URL: <http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/207/1/Ukrainska%20liyeratura%20dlya%20ditey%20ta%20unactva.pdf>.
5. Святовець В. «В дітей мені хотілось перелити свою душу...» / Л. Українка очима О. Пчілки. *Київ*. 1995. № 6. С. 146 – 148.
6. Українська дитяча література : Хрестоматія / Вступна ст. та упор. Л.П. Козачок . 2-ге вид. стер. К. : Вища школа, 2006. 519 с.

Практичне заняття № 4 (2 год)

Тема. Розвиток дитячої літератури кінця ХІХ – початку ХХ ст. Прояви модернізму в українській дитячій літературі.

Теоретичні питання:

1. Соціальна загостреність, ліризм і тематична різноплановість творів для дітей початку ХХ століття.
2. Автобіографічні мотиви у творах І. Франка («У кузні», «У долині село лежить» та ін.).
3. Тема навчання і виховання у творах письменника («Малий Мирон», «Отець-гуморист», «Грицева шкільна наука», «Красне писання», «Оловець»).
4. Теоретичне обґрунтування І. Франком казки («Байка про байку»). Особливості казок письменника («Лисичка і Журавель», «Лисичка-кума», «Три міхи хитрощів», «Фарбований лис», «Осел і Лев», «Ріпка», «Королик і Ведмідь», «Заєць і їжак»).
5. Правдиве змалювання умов життя дітей в оповіданнях М. Коцюбинського («Харитя», «Ялинка», «Маленький грішник», «Подарунок на іменини»). Виховне значення, художня своєрідність казок для дітей М. Коцюбинського («Про двох цапків», «Дві кізочки», «Десять робітників», «Івасик та Тарасик»).
6. Любов до дитини у творах Лесі Українки («Колискова», «На зеленому горбочку», «Вишеньки», «Мамо, іде вже зима»). Своєрідність казок Лесі («Біда навчить», «Лелія», «Метелик»).

Практичне завдання

1. Законспектувати статтю І. Франка «Байка про байку» з книги «Коли ще звірі говорили»;
2. Вивчити напам'ять 1 вірш І. Франка, 1 вірш Лесі Українки, 1 вірш О. Олеся.

Самостійна робота

Тема. Дитяча література початку ХХ ст.

Теоретичні питання:

1. Психологія дитини у прозі В. Винниченка. Показ соціальної нерівності, злиднів і темряви в оповіданнях Володимира Винниченка

(«Кумедія з Костем», «Федько-халамидник»).

2. Традиції та новаторство в зображенні світу в прозі С. Васильченка:

- різкий соціально-психологічний контраст між душевною чистотою дітей і нестерпними соціальними умовами в оповіданнях «Дош», «Удома»;

- психологічна вмотивованість дій і вчинків дітей у творах «Басурмен», «Авіаційний гурток». Поєднання реалізму з романтизмом;

- тема виховання осиротілих дітей. Образ безпритульного («Приблуда»);

- власна концепція образу Т. Шевченка («В бур'янах»).

3. Поетичний доробок дитячої тематики *К. Малицької* (Віри Лебедової, Чайки Дністрової).

4. Творчість *Марійки Підгірянки, Антіна Лотоцького, Юрія Буряка*.

5. Розвиток жанру літературної казки (*І. Ліпа, Грицько Григоренко*).

6. Вивчення літератури кінця ХІХ- початку ХХ ст. в школі.

Практичне завдання

1. Простежити виражальні засоби зображення в повісті С. Васильченка «Олив'яний перстень».

Література

1. Балабуха Н. Казка «Метелик» Лесі Українки в контексті модернізму. *Українська і польська література для дітей та юнацтва: Збірник наукових праць / Уклад. Т.П.Левчук. Луцьк : РВВ «Вежа», 2007. Вип. 3. С.45-57.*

2. Бондаренко Ю. Алгоритм тиранії в казці І. Франка «Фарбований лис». *Дивослово. 2004. №1. С. 29-33.*

3. Будзей Олег. Про бідного єврея замовте слово...: Кам'янецький відлік. *Подільський (Кам'янець-Подільський). 2002. 26 липня. С. 5.*

4. Вавілова І. Дитяча література як засіб формування особистості дитини (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.) : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Х., 2008. 22 с.

5. Вовк О. Поступ ново української літератури в ІІ половині ХІХ століття. *Актуальні питання гуманітарних наук. 2012. Вип. 3. С. 281-287. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2012_3_36*

6. Гутенна В. Франко – дитячий письменник: теоретик і практик: дис. ... к. філол. наук : 10. 01. 01. Луганськ, 2001. 203 с.
7. Денисенко Г. Васильченко Степан Васильович // Енциклопедія історії України: Т. 1: А-В / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во «Наукова думка», 2003. 688 с.
8. Деркачова О. Казка з нещасливим кінцем : винятки із правил: (Про дитячу літературу. *Книжковий клуб плюс*. 2006. №7–8. С. 11–12.
9. Дивосвіт «Веселки»: Антологія літератури для дітей та юнацтва: у 3 т. / Упоряд. Б.Й. Чайковський. К. : Веселка, 2005. 700 с.
10. Дитяча література. Твори українських письменників II половини ХХ – початку ХХІ століть. Навчальний посібник / Упор. Н. І. Богданець-Білоskalенко. К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. 480.
11. Зборовська Н. Казка як психотерапія для дорослих і дітей. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колежіах*. 2008. №9. С.71-80.
12. Качак Т., Круль Л. Дитяча література: навчально-методичний посібник (для студентів спеціальностей «Початкова освіта», «Дошкільна освіта»). Івано-Франківськ: Тіповіт, 2014. 236 с. URL:<http://194.44.152.155/elib/local/909.pdf>.
13. Кизилова В. Українська література для дітей та юнацтва: новітній дискурс: навчально-методичний посібник для студ. вищих навч. закл. – Старобільськ: Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2015. 236 с. URL: <http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/207/1/Ukrainska%20liyeratura%20dlya%20ditey%20ta%20unactva.pdf>.
14. Кириленко Н. Фольклорні мотиви у творчості О. Олеся. *Науковий вісник ДНУ*. Дніпропетровськ, 2005.
15. Мовчун А. Поезії та казки Лесі Українки для дітей. *Початкова школа*. 2007. №2. С.16-20.
16. Орієнтальні казки І. Франка. *Дивослово*. 2008. № 11. С. 4244.
17. Олександр Олесь. Творча спадщина і сучасність: збірник наукових праць. Суми : Козацький вал, 1999. 307 с.
18. Присяжнюк С. Психологізм дитячих оповідань Володимира Винниченка (принципи і засоби зображення характерів) : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.01 «Українська література»; Кіровоград. 233 держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2006. 20 с.
19. Рудько О. Роль української дитячої літератури другої половини ХІХ століття у формуванні національної ідентичності. *Літературознавчі студії*. 2015. Вип. 43(2). С. 187-194. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lits_2015_43%282%29_24
20. Сабат Г. Казки Івана Франка: особливості поетики. «Коли ще звірі говорили» : монографія. Дрогобич : Коло, 2006. 360 с.
21. Славова М. Попелюшка літератури: теоретичні аспекти л-ри для дітей.

К.: ІПЦ «Київський університет», 2002. 81 с.

22. Тихолоз Н. Жанрові модифікації казки у творчості Івана Франка: дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01; Львів. нац. ун-т імені Івана Франка. Л., 2003. 229 с.

23. Тихолоз Н. «Як дітям мати, з любові...» (Етика і поетика Франкових казок). *Дивослово*. 2003. №11. С. 2–6.

24. Українська дитяча література: хрестоматія / вступ. ст. та упорядкув.: І.А. Луценко, А.М. Подолинний, Б.Й. Чайковський. К. : Вища школа, 1992. 286 с.

25. Українська дитяча література: хрестоматія / вступ. ст. та упорядкув. Л.П.Козачок. К. : Вища школа, 2009. 519 с.

26. Цалапова О. Міфопоетика казкового світу раннього українського модернізму (Дніпрова Чайка, Леся Українка, Олександр Олесь, Михайло Коцюбинський) : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01; ДЗ Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Луганськ, 2010. 210 с.

27. Центр дослідження літератури для дітей та юнацтва. URL: <http://urccyl.com.ua/ua/>

28. Швець А. Модель дитячого світу у прозі І. Франка. *Дивослово*. 2005. №9. С.53-57.

Практичне заняття № 5 (2 год)

Тема. Новітня українська література для дітей. Дитяча література I половини ХХ ст.

Теоретичні питання:

1. Мелодійність і образність, музикальність поезій П. Тичини. Краса рідного краю у віршах («А я у гай ходила...», «Хор лісових дзвіночків», «Осінь така мила», «Гаї шумлять», «Вийшла мати з дітьми в поле»). Емоційність поезії «Ластовенятко».

2. Наталя Забіла – дітям. Аналіз збірки казок «Під зеленим дубом».

Особливості віршів («Ластівки», «Перша ялинка», Білі котики», «Кульбабки», «Метелик», «Яблунька»).

3. Пригодницькі повісті та оповідання М. Трублаїні.

4. Книжки для дітей М. Стельмаха («Жнива», «Колосок до колоска», «Живі огні», «Весна-весняночка», «У сестрички дві косички», «В їжаковім вітряку», «Як журавель збирав щавель», «Бурундукова сім'я», «Цапків урожай», «Літо-літо», «Лісова казка», «Непослушко довгі вушка і дзвоник»,

«Гуси-лебеді летять», «Щедрий вечір». Автобіографічність у творах.

5. Своєрідність казок М. Стельмаха (віршовані казки «Заячий секрет», «Що посієш, те й пожнеш», «Чому кріт не з'являється на світ?», «В їжаковім вітряку», «Бурячок і їжачок» та казка у прозі «Хатка у березовому лісі»).

6. Краса поезій М. Підгірянки («Діти і пташата», «Діти й ластівка», «Снігова баба», «Школа», «Співанка про місяці», «Колискова»).

7. Щасливе дитинство, картини природи - основні теми поезій М. Рильського («Білі мухи», «Осінь на землю тихо спускається», «Мова», «Шевченко»).

8. Елементи народнопоетичної творчості, мотиви радості в поезіях А. Малишка («Дощ», «Перепілка», «Колискова»).

Практичне завдання

1. Вивчити напам'ять: вірш П. Тичини та 1 вірш М. Рильського, простежити художні засоби в поезіях.

2. Виписати фольклорні елементи з поезій А. Малишка.

Самостійна робота

Тема. Література ХХ століття для дітей

Теоретичні питання:

1. Історико-біографічні твори О. Іваненко для дітей. Образ малого Тараса за повістю О. Іваненко «Тарасові шляхи».

2. Тематична різноманітність творів В. Сухомлинського для дітей.

3. Оповідання про Велику Вітчизняну війну Ю. Збанацького («Дике козеня», «Сини», «Щедрий їжачок»).

4. Добрий гумор творів Гр. Бойка («Вишенька», «Чому Тимко подряпаний», «Гуси-гусенята», «А ми шпаківні будували», «Не загублюся», «Білочка»).

5. Особливості літературних казок М. Шияна («Котигорошко», «Летючий корабель», «Івасик-Телесик»).

6. Проблема становлення нового покоління у творах О. Копиленка та О. Донченка («Подорож до млина», «Хлопчик з дитбудинку», «Голубий гвинтик»).

«Сад», «Золоте яєчко», «Лісничиха», «Юрко Васюта», «Золота медаль»).

7. Вивчення літератури I половини ХХ ст. в школі.

Практичне завдання

1. Вивчити напам'ять вірш М. Петренка (зі зб. «Похід на Чорногору») та вірш О. Сенатович («Сніговик-питайлик», «Весняний сніг» чи ін.).

2. Напам'ять 1 гумореску Гр. Бойка.

3. Проаналізувати оповідання В. Сухомлинського

Література

1. Богданець-Білооскаленко Н. Дитяча література. Твори українських письменників II половини ХХ ст. – початку ХХІ ст.: навчальний посібник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2011. 480 с.

2. Богданець-Білооскаленко Н. Українська дитяча література. Маловідомі твори українських дитячих письменників II половини ХІХ ст. – I половини ХХ ст.: навчальний посібник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2009. 280 с.

3. Богданова М. Жанрово-стильові особливості української історичної малої прози ХХ століття: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.01. Українська література. Херсон. держ. ун-т. Херсон, 2007. 18 с.

4. Братусь І. Історико-біографічна проза Оксани Іваненко: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.01. Українська література; Нац. акад. наук України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. К., 2001. 19 с.

5. Допитливим чомучкам: Книга для читання дітям п'ятого року життя / А. А. Ємець та ін.; заг. ред. О. В. Джежей. Х.: Вид. група «Основа», 2007. 320 с.

6. Жигун С. В. Гра як художній прийом в епічному тексті (на матеріалі прози українських письменників 10–20-х років ХХ ст.): автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.06. Теорія літератури; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2009. 20 с.

7. Калуська Л. Дивокрай: у 2-х книгах. Тернопіль, 2007.

8. Качак Т., Круль Л. Дитяча література: навчально-методичний посібник (для студентів спеціальностей «Початкова освіта», «Дошкільна освіта»).

Івано-Франківськ: Тіповіт, 2014. 236 с. URL:<http://194.44.152.155/elib/local/909.pdf>.

9. Кизилова В. Українська література для дітей та юнацтва: новітній дискурс: навчально-методичний посібник для студ. вищих навч. закл. – Старобільськ: Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2015. 236 с. URL: <http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/207/1/Ukrainska%20liyeratura%20dlya%20ditey%20ta%20unactva.pdf>.

10. Кизилова В. Українська література для дітей ХХ століття. Ідейно-естетичні та жанрово-стильові модифікації. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка* № 1 (212), 2011. С.59-67.

11. Кердівар Н. Творчість Миколи Трублаїні і становлення пригодницького жанру в українській літературі першої половини ХХ століття: дис... канд. філол. наук: 10.01.01; Південноукр. нац. ун-т ім. К. Д. Ушинського. О., 2011. 200 с.

12. Костюченко В. Літературними стежками. Нарис історії української літератури для дітей ХХ століття. К. : «К.І.С.», 2009. 344 с.

13. Мовчан Р. Література для дітей та юнацтва в системі історії української літератури ХХ століття. *Література. Діти. Час* : Вісн. Центру дослідження л-ри для дітей та юнацтва. Т., 2011. Вип. 1. С. 12–17.

14. Як Павло Тичина випередив Джорджа Орвелла, і що з того вийшло // Цалик С. М., Селігей П. О. Таємниці письменницьких шухляд: Детективна історія української літератури. К. : Наш час, 2010. С. 90-115.

Практичне заняття № 6 (2 год)

Тема. Література II половини ХХ століття для дітей. Шістдесятники для дітей.

Теоретичні питання:

1. Мудрий і казковий дивосвіт поезії М. Вінграновського («Андрійко-говорійко», «У Неквапи білі лапи», «Мак», «Літній ранок», «Літній вечір»). Анімалістична гілка в повістях та оповіданнях М. Вінграновського (повісті «Сіроманець», «Первінка»). Конфліктність цивілізації і природи.
2. Показ людського гуманізму і споживацького ставлення до природи в

оповіданнях *Є. Гуцала* («Лось», «Олень Август»).

3. Змістове і художнє багатство казок *В. Симоненка* («Подорож в країну Навпаки», «Цар Плаксій та Лоскотон»). Гармонійне поєднання ніжності з мудрістю й духовною висотою народної філософії у віршах *В. Симоненка*.
4. «Кольоровий» світ поетичних творів *Ліни Костенко*. Проблематика, особливості образотворення та сюжетобудови збірки «Бузиновий пан».
5. Поетичний доробок *С. Чернілевського* (збірка «Рушник землі»).
6. Казкові образи поезії *Ірини Жиленко* («Жар-Птиця», «Гном у буфеті» тощо).
7. Рецепція навколишнього світу крізь призму дитячих переживань у повісті *В. Близнеця* «Звук павутинки».
8. Творчість *Я. Стельмаха* (п'єса «Привіт, Синичко!», проза «Вікентій Премудрий» «Голодний, Злий і Дуже Небезпечний», «Якось у чужому лісі», «Найкращий намет»). Альтернативне вивчення зоології за твором *Я. Стельмаха* «Митькозавр з Юрківки, або Химера лісового озера».
9. Вивчення літератури II половини XX століття для дітей у школі.

Практичне завдання

1. Простежте художні засоби у поезії *Ліни Костенко* та *Ірини Жиленко*.
2. Вивчіть вірш напам'ять.

Література

1. Богданець-Білоskalенко Н. Дитяча література. Твори українських письменників II половини XX ст. – початку XXI ст.: навчальний посібник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2011. 480 с.
2. Глотова І. Жанрово-стильові особливості прози *Є. Гуцала*: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01. Українська література; Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара. Д., 2010. 20 с.
3. Гурбанська А. Світ дитинства у творчості *Ю. Яновського* та письменників-шістдесятників (до проблеми типології). *Літературознавчі студії* : зб. наук. пр. К., 2003. Вип. 4. С. 92–95.
4. Качак Т., Круль Л. Дитяча література: навчально-методичний посібник (для студентів спеціальностей «Початкова освіта», «Дошкільна освіта»). Івано-Франківськ: Тіповіт, 2014. 236 с.
5. Кизилова В. Своєрідність моделювання казкового світу у творах

І. Жиленко для дітей. *Вісн. Запорізького нац. ун-ту*. Запоріжжя, 2012. № 3 : філол. науки. С.110–114.

6. Кизилова В. Українська література для дітей та юнацтва: новітній дискурс: навчально-методичний посібник для студ. вищих навч. закл. Старобільськ: Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2015. 236 с.

7. Літературознавча енциклопедія: у 2-х томах. / [авт.-укладач. Ю. Ковалів]. К.: ВЦ «Академія», 2007.

8. Навроцька Н. Мала проза Євгена Гуцала : поетика жанру: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.01. Українська література; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. К., 2001. 19 с.

9. Полещук Г. Поетика прози Миколи Вінграновського : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01. Українська література; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2010. 16 с.

10. Навроцька Н. Мала проза Євгена Гуцала : поетика жанру: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.01. Українська література; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. К., 2001. 19 с.

11. Полещук Г. Поетика прози Миколи Вінграновського : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01. Українська література; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2010. 16 с.

12. Радченко К., Кириленко Н. Символіка образу маку в поезії Миколи Вінграновського. *Молодий учений*. 2017.

13. Рудницька О. Коли миші стають кольоровими. Конспект уроку на тему «Світ дитинства в поезіях Ліни Костенко». *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2003. № 5. С.16-23.

14. Собчук Л. Проза Миколи Вінграновського і проблеми художньої майстерності: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.06. Теорія літератури; ТНПУ ім. В. Гнатюка. Т., 2007. 19 с.

15. Стасюк С. Поезія Ліни Костенко для дитячого читання (за матеріалом збірки «Бузиновий цар»). *Українська і польська література для дітей та юнацтва*: Збірник наукових праць / Уклад. Т.П.Левчук. Луцьк: РВВ «Вежа», 2007. Вип.3. С.134-138.

Практичне заняття № 7 (2 год)

Тема: «Усі люди красиві, як добрі!» Художньо-проблемний діапазон творів Григора Тютюнника. Гуманістичний пафос прози.

Теоретичні питання:

1. Доброта, самовідданість і милосердя людської душі – ідеал творів Гр. Тютюнника для дітей.
2. Розкриття душі маленьких героїв у тяжких обставинах війни («Климко», «Облога», «Вогник далеко в степу»).
3. Гармонія людини і природи («Лісова сторожка», «Бусля», «Ласочка»).
4. Оригінальність творів Гр. Тютюнника для дітей.

Практичне завдання

- Вивчити напам'ять уривки з прози Гр. Тютюнника.
- Простежити використання деталей у дитячих творах Гр. Тютюнника.

Самостійна робота

Тема. Шістдесятники для дітей.

Теоретичні питання:

1. Поетичний культ матері, культ ніжності і синовньої любові (паралель Мати-Сонце-Хліб) у творчості *Бориса Олійника* (зб. «Ми знаєм, для чого жить», «Сива ластівка»).
2. Художньо-поетичне осмислення краси рідної землі в казці «Золоторогий олень» та поезіях *Д. Павличка* (зб. «Дядько Дош», «Де найкраще місце на землі», «Смерічка», «Плесо»). Збірки поезій та казок *Дмитра Павличка* («Золоте ябко», «Золоторогий олень»).
3. Батьки і діти, природа і світ навколо – мотиви дитячих творів *М. Сингаївського* (зб. «Кличе матуся», «Я вже виросла», «Мій календар», «Ромашкове сонце», «Перепілка щастя косить»).
4. Тонка іронія поезій *С. Олійника* («Ля-ля-ля», «Чудо в черевіку»).
5. Поетичні твори *М. Познанської* (збірки: «Про чудо-ліс, що на полі зріс», «Любій малечі про цікаві речі», «Чим пахне коровай», «Про золоті руки», «Що я знаю про метро», «Асканія-Нова», «Про білий халат і наших малят»), *Т. Коломієць* (збірки: «Пастушок», «Хиталочка-гойдалочка», «Помічники»).

«Недобрий чоловік Нехай», «Біб-бобище», «Луговий аеродром», «Хто розсипав роси?», «Візьму вербову гілочку», «Найперша стежечка», «Гарна хатка у курчатка», «Де ховає сонце роси», «Бринчики-мізинчики»; абетки: («Веселе місто Алфавіт», «Хто нам літери приніс», «Абетка», «Зоопарк від А до Я»), Духовне та естетичне у творах для дітей. Т. Коломієць («Недобрий чоловік «Нехай», «Червоний пароплав», «Хто розсипав роси», «Про мандрівку жабунця-хвастунця», «Котику-воркотику»), Г. Чубач («Йшла синичка до кринички», «Жук малий і волохатий», «Алфавітні усмішки», «Десять бджілок», «Лисий кіт Івашко», «Абетки: Весела. Крилата. Смачна», «Батьківщина Україна», «Весела книжечка», «Україна-рідний край», «У лісочку на пеньочку», «Біла чапля», «Сніговий король», «Хвалько», «Їжачок і Слимачок», «Малюємо, читаємо, пишемо»), зображення в них природи рідного краю, возвеличення праці, шкільні мотиви.

6. *Шевчук Валерій*. «Панна квітів».

Практичне завдання

1. Напам'ять Вірш Т. Коломієць, Б. Олійника, Д. Павличка, М. Вінграновського, М. Сингаївського.

Література

1. Вернигора Н. Література для дітей у ХХ ст.: жанрово-тематичний аспект. *Наукові записки Інституту журналістики*. К.: Інститут журналістики КНУ Тараса Шевченка, 2004. Т. 14. С. 87-94.
2. Герасимова Г. Тютюнник Григій Михайлович // *Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України*. К. : Наук. думка, 2013. Т. 10: Т - Я. С. 193. 784 с.
3. Жадько В. Некрополь на Байковій горі: літ.-публіц. вид. К.: Фенікс, 2008. С.194–198.
4. Захарчук І. Проекція дивака у творчості Григора Тютюнника. *Дивослово*. 1998. № 10.
5. Калуська Л. Дивокрай: у 2-х книгах. Тернопіль, 2007.
6. Кизилова В. Українська література для дітей та юнацтва: новітній

дискурс: навчально-методичний посібник для студ. вищих навч. закл. Старобільськ: Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2015. 236 с. URL:<http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/12346789/207/1/Ukrainska%20literatura%20dlya%20ditey%20ta%20unactva.pdf>.

7. Кизилова В. Тема школи в автобіографічних повістях II пол. XX ст. про дітей: Гр. Тютюнник, А. Дімаров, В. Близнець. *Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка*. Луганськ, 2013. № 22 (281): Філол. науки. С. 143–152.

8. Кизилова В. Українська літературна казка II пол. XX ст. у системі фантастичних жанрів. *Літературознавчі студії*. К., 2012. Вип.35. С.277–283.

9. Кизилова В. Філософсько-притчева модальність казок Валерія Шевчука (на матеріалі збірки «Панна квітів»). *Мандрівець*. 2012. № 1. С. 51–55.

10. Кизилова В. Жанрова специфіка літературної казки. До історії питання. *Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка*. Луганськ, 2007. № 22 (138), ч. 2 : Філол. науки. С. 66–70.

11. Кодлюк Я., Одинцова Г. Розповіді про письменників. Посібник для вчителя початкових класів. Тернопіль: Підручники і посібники, 2005.

12. Лихачова О. Поетика новелістичної творчості Григора Тютюнника: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.01. Українська література. Запорізький держ. ун-т. Запоріжжя, 2002. 15 с.

13. Мовчан Р. Література для дітей та юнацтва в системі історії української літератури XX століття. *Література. Діти. Час: Вісн. Центру дослідження л-ри для дітей та юнацтва*. Т., 2011. Вип.1. С.12–17.

14. Мовчан Т. Чи був дитячим письменником Григій Тютюнник? *Літ. Україна*. 2001. 6 грудня. С.2.

15. Неживий О. Григій Тютюнник: текстологічна та джерелознавча проблематика життя і творчості: монографія. Луганськ: Вид-во Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2010. 272 с.

16. Овдійчук Л. Вивчення окремих творів Ліни Костенко у 7-х класах. *Укр. літ-ра в загальноосвіт. шк.* 2004. №2. С.28–29.

17. Овдійчук Л. Дитяча література: Модульний курс для студентів філологічних факультетів. Рівне: Теніс, 2008. 314 с.

18. Пархета Я. Епістолярій Григора Тютюнника: проблема стосунків з матір'ю. *Питання літературознавства*. 2014. № 89. С. 52–61.

19. Резніченко Н. Українська проза для дітей 60–80-х років XX століття (жанрово-стильові модифікації): дис.... канд. філол. наук: 10.01.01; КНУТШ. К., 2008. 190 с.

20. Сидоренко Н. Жанрові модифікації і поетика української дитячої повісті 60–80-х років XX століття: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.01. Українська література; Київ. ун-т ім. Бориса

Грінченка. К., 2010. 20 с.

21. Чепурна О. Дискурс дитини у прозі українських письменників-шістдесятників (Гр. Тютюнник, В. Близнець, Є. Гуцало): автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01. Українська література; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка. Кіровоград, 2008. 20 с.

Практичне заняття № 8 (2 год)

Тема. Сучасна українська дитяча література. Всеволод Нестайко – майстер дитячої літератури

Теоретичні питання:

1. Своєрідність змалювання характерів у «Тореадорах з Васюківки».
2. «В країні сонячних зайчиків». Майстерність творення образів.
3. «Дивовижні пригоди в лісовій школі». Тема дружби та взаємодопомоги. Незвичайні образи.
4. «Чарівні окуляри». Риси поетики твору.

Практичне завдання

- Скласти характеристику образів із повістей письменника.
- З'ясувати казкові елементи повістей В. Нестайка.

Література

1. Богданець-Білоskalенко Н. Дитяча література. Твори українських письменників II половини XX ст. – початку XXI ст.: навчальний посібник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2011. 480 с.

2. Літературознавча енциклопедія: у 2-х томах. / авт.-укладач. Ю. Ковалів. К.: ВЦ «Академія», 2007.

3. Головань Т. І пригоди, і романтика, і знання... / В. Нестайко «Тореадори з Васюківки». *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2008. №4. С. 15-22.

4. Кизилова В. «Країна Сонячних зайчиків» В. Нестайка. Формат взаємодії повістєвого й казкового жанрів. *Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка*. Луганськ, 2012. № 12 (247) : Філол. науки. С. 38–49.

5. Мельничук Б., Федечко М. Нестайко Всеволод Зіновійович // *Тернопільський енциклопедичний словник : у 4 т. / редкол.: Г. Яворський та ін. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч», 2010. Т. 4 : А – Я*

(додатковий). С. 413.

6. Нестайко В., Кацун Н. «Незалежність України залежить від дитячої літератури». *День*. 2003. № 2.

7. Пам'ятаючи своє невеселе дитинство, я намагався писати якомога веселіше. *Нова Тернопільська газета*. Тернопіль, 2015. № 4 (740)(4-10 лют.). С.7.

Самостійна робота

Тема. Твори для дітей митців української діаспори

Теоретичні питання:

1. Особливості лірики *Катерини Перелісної* (зб. «Вірші для дітей», «Для малят про звірят», «Ой, хто там?», «Моїй матусі», «Котикова пригода»).
2. Творчість *Г. Чорнобицької* (Лілії Далекої) («Забавки: вірші для малят», «Вірші») та *Віри Вовк* (проза «Казки», «Оповідання для дітей», пєси «Скарб царя Гороха», «Казка про вершника», окремі видання «Чар-писанка», «Спілкування з опалевим метеликом», «Казки і містерії»).
3. Художньо-тематичний спектр творів *Лесі Храпливої* (збірки проза «Забавки Мартусі», казки «Ластівочка», «Ростикова казка», «Козак Невмирака», казки й оповідання «Вітер з України» декламатор для дітей «На весь Божий рік», вірші і казочки «Писанка українським дітям», свято-Миколаївські сценки «Найбільший дарунок», «Антипкові пригоди»).
4. Творчість *Олекси Кобця* (Олексія Варавви) (збірки «Сходить сонце», «Чайка»).
5. Творчий доробок *Романа Завадовича* (кн. «Князь Марципан», «Рицар Лесь», «Серед ангелів», «Казка про царевича Івана», «Через файку», «На дворі царя Гороха», «Живий страхопуд», «Покарані калатки», «Пісня про княжу Україну», «Пригоди гномика Ромтомтомика», «Геть із чортиком», «Діва Марія допомогла», «Карпатський чарівник»).
6. *Леонід Полтава* для дітей (зб. «Лебеді», «Котячий хор», «Абетка веселенька для дорослих і маленьких», вірші, казки, поеми, оповідання, лібретто оперет «Лис Микита», «Лісова царівна», «Мавпячий король», «Лисячий базар»).
7. Дитячі твори *Н. Мудрик-Мриц* (Григор Павлокімець) (книги поезії та

прози «По ягідки», «Намистечко», «Соняшні казки» та прози «Веселковий рушник», «Легенди», «Світанки і сумерки», «Пригоди гордої киці», «Пригоди горішка», «Вогник», «На світанку», «Прогулянка в абетку», «Малювання», «Дитячий куток», «Калинова сопілка».

8. *Ф. Лазорик* – фольклорист (збірник «Співаночки мої»), мовознавець, літератор («Вік наш фестивальний»).
9. Творчість *Емми Андрієвської* та вивчення її в школі.

Практичне завдання

1. Проаналізувати поезію К. Перелісної.

Література

1. Варданян М. Література для дітей та юнацтва української діаспори II половини XX ст. як «література місії»: стан та завдання. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/4/73.pdf>

2. Дибчук Л. Внесок української діаспори Канади та країн Латинської Америки в розвиток економіки і культури незалежної України (1991–2005 рр.): автореф. дис. канд. іст. наук; Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2006. 20 с.

3. Дитяча книга української діаспори. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4091>

4. Дитячі образи в літературі української діаспори Канади. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/foreignphilology/article/view/652>

5. Ільницький М. Знаки доби і грані таланту. Київ : ТОВ «Видавництво КЛЮ», 2014. 432 с.

6. Кизилова В. Українська література для дітей та юнацтва: новітній дискурс: навчально-методичний посібник для студ. вищих навч. закл. Старобільськ: Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2015. 236 с.

7. Костюк Г. Вибрані праці: у 5 т. Т. 1: Літературознавство. Критика / упор. Н. Баштова; передм. В. Панченка. Київ: Смолоскип, 2015. 974 с.

8. Костюк Г. Літературно-мистецькі перехрестя (паралелі). Вашингтон-Київ, 2002. 411 с.

9. Празька літературна школа: Ліричні та епічні твори / Упорядкування і передмова В. А. Просалової. Донецьк : Східний видавничий дім, 2008. 280 с.

10. Тарнашинська Л. «Світ – все ще є...», або парадокси Емми Андрієвської. *Всесвіт*. 2001. № 3/4. С. 109–111.

11. Українська дитяча література. Хрестоматія / Вст. ст. та упор. Л. Козачок. К.: Вища шк., 2002. 519 с.

Практичне заняття № 9 (2 год)

Тема. Українська дитяча література початку ХХІ століття.

Теоретичні питання:

1. Розвиток дитячої літератури на сучасному етапі. Жанрово-стильові різновиди сучасної літератури для дітей і про дітей. Тематика і проблематика сучасної художньої літератури для дітей і про дітей.
2. Фантастична проза (жанр фентезі як різновид фантастичної прози). Твори *Галини Пагутяк* («Королівство», «Втеча звірів», Марини та Сергія Дяченків «Відьомська доба», «Ключ від Королівства», «Дика енергія. Лана»); роман *Олекси Росича* «Джовані Трапатоні»; фантастична повість *Лесі Ворониної* «Таємниця Пурпурової планети».
3. Літературна казка та її жанрово-стильові різновиди: сучасна казка (*Зірка Мензатюк* «Казочки-куцехвостики», «Київські казки»); казкове фентезі (*Олександр Дерманський* «Король буків, або Таємниця Смарагдової книги», «Бабуся оголошує війну», *Ніна Воскресенська* («Руда Ворона», «Останнє бажання короля»); казкові пригоди (*Леся Воронина* «Прибулець із Країни Нямликів», *Іван Андрусяк* «Стефа та її Чакалка»); казка з історичним антуражем (*Зірка Мензатюк* «Таємниця козацької шаблі»), стилізація під народну казку.
4. Пригодницька література. «Ліза та Цюця П.» *Л. Денисенко*; твори *Лесі Ворониної* («Прибулець з країни Нямликів», «Нямлик і Балакуча Квіточка»); «комп'ютерні пригоди» *Олександра Есаулова* («Game over», «Антивірус», «Канікули для Інформи», «Вихідний формат», «Таємниця Великого Сканера»). Детективна проза (*А. Кокотюха* «Гімназист і Чорна Рука», *О. Ільченко, Олексій Недемлінський* та ін.).
5. Поезії для дітей і про дітей. *Книги Тамари Коломієць* («Починаються дива», «Жмурки», «Пісенька про гнома», «Пісня джерельця», «Дощик-накрапайчик»). Вірші *Івана Андрусяка* «Звіряча абетка». Збірки Мар'яна

Савка «Лапи і хвости» «Чи є в бабуїна бабуся?».

6. Жанровий синкретизм у сучасній літературі для дітей і про дітей. Тетралогія *Марини Павленко* про Русалоньку із 7-В. «Пекельний звіздар» *Леоніда Кононовича*.
7. *Іван Малкович* – книговидавець і автор («Українська абетка», «Улюблені вірші», «100 казок», «Велике місто, маленький зайчик, або Мед для мами»).

Практичне завдання

1. Простежити особливості стилю творів сучасної літератури.

Самостійна робота

Теоретичні питання:

1. Тематично-жанрове розмаїття творів *Анатолія Качана, Анатолія Григорука, Василя Довжика, Ігоря Січовика, Анатолія Черниша, Петра Короля, Ніни Шмурикової, Віолетти Дворецької* для дітей. Дидактизм творів. Родинна тематика в поезіях *Анатолія Костецького*.
2. Специфіка творів *Ірен Роздобудько* («Пригоди на невідомому острові»), *Василя Слпчука* («Риба під парасолем»), *Марії Чумарної* («Лумпумчик»), *Світлани Повалєвої* («Вррум-чарівник»), *Тараса Прохаська* («Хто зробив сніг», «Життя і сніг», «Як зрозуміти козу»), *Дари Корній* («Гонихмарник»), *Сергія Гридїна* («Не такий»).
3. Дефіцитні жанри сучасної дитячої літератури.

Практичне завдання

1. Проаналізувати образно-проблемний діапазон творів *Марії Чумарної*.

Література

1. Біла І. Мотив втраченого дитинства (на матеріалі повісті *Галини Пагутяк* «Діти»). *Актуальні проблеми словянської філології: міжвузівський збірник наукових статей* / відп. ред. В.А. Зарва. Бердянськ : БДПУ, 2009. Вип. XXI. С. 387-392.
2. Бовсунівська Т. Основи теорії літературних жанрів: монографія. К.:

Вид.-полігр. центр «Київський університет», 2008. 519 с.

3. Водолазька С. А. Постмодерністські акценти у творчості Емми Андієвської : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01

«Українська література» ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2003. 16 с.

4. Гнідець У. Інакші/інші, чужі/свої діти. Нова література. URL : <http://www.chl.kiev.ua/key/Books/ShowBook/47>.

5. Гнідець У. Концептуалізація розуміння сучасної літератури для дітей та юнацтва в світлі наукової критики. URL: <http://www.chl.kiev.ua/key/Books/ShowBook/4>

6. Гречаник І. Афективний часопростір у романіфентезі Галини Пагутяк «Королівство». *Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка*. Луганськ, 2010. №11 (198), ч. II : Філол. науки. С. 38–43.

7. Дев'ятко Н. Можливості впливу сучасних жанрів: фантастика, фентезі, казка. *Укр. фантаст. оглядач (УФО)*. 2009. №1 (7). С. 59–66. URL: <http://www.dniprolit.org.ua/archives/354>.

8. Дитяча література: Теорія. Історія. Практика : навчально-методичний посібник для студентів філологів спеціальності «Педагогіка і методика середньої освіти» / Автор-укладач Л.О. Бондар. Миколаїв. 234 с.

9. Зарицький О. Чарівний світ художньої фантастики: чеська соціальна, політична і романтична фантастика у другій половині ХХ ст. К. : Центр вільної преси, 2000. 146 с.

10. Качак Т. Сучасна українська дитяча література: аспекти гендерної інтерпретації. *Актуальні проблеми слов'янської філології : міжвуз. зб. наук. ст.* / відп. ред. В. А. Зарва. Донецьк, 2009. Вип. ХХ : Лінгвістика і літературознавство. С. 424–435.

11. Кизилова В. Ігровий стиль як засіб актуалізації іронічного бачення дійсності у пригодницько-фантастичній повісті Ксенії Ковальської «Канікули прибульців із Салатти». *Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка*. Луганськ, 2013. № 4 (263) : Філол. науки. С. 127–136.

12. Леоненко О. Жанр фентезі в українській прозі кінця ХХ – початку ХХІ століття: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література»; Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. Черкаси, 2010. 19 с.

13. Никитюк Л. Чи варто боятися Хухи-Моховинки? (Урок-знайомство у 5 кл.). *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2008. № 9. С. 27-30.

14. Павленко М. Дитяча література – не сюсюкання URL: <http://vsiknygy.net.ua/interview/575>.

15. Прибегіна В. В.Королів-Старий «Хуха-Моховинка». Добро і зло у

казці. *Українська мова і література в школі*. 2007. № 6. С.29-30.

16. Скалицькі М. Феномен детективу : (до питання про своєрідність детективної оповіді). *Кур'єр Кривбасу*. 2010. С. 396–420.

17. Сьмордова К. Вплив агентів гендерної соціалізації на формування гендерної ідентичності підлітків. URL: <http://conference.mdpu.org.ua/viewtopic.php?f=19&t=284>.

18. Яскраве світло казок Зірки Мензатюк : пам'ятка для читачів мол. шк. віку / уклад. Н. О. Гажаман; ред. Л. І. Стахурська. К.: ДЗ «Національна бібліотека України для дітей», 2008. 28 с.

Практичне заняття № 10 (2 год)

Тема. Розвиток літератури для дітей на Сумщині.

Теоретичні питання:

1. Світ дитини у творах письменників Сумщини.
2. Образи дітей-сиріт, поетичні пейзажі *Якова Щоголева* («Чередничка», «Вівчарик», «Осінь», «Зимній ранок»).
3. Художній світ дитини в поезії *П. Грабовського* (зб. «Пролісок», «З півночі», «Кобза», а також у збірках перекладів «З чужого поля», «Доля» та ін., вірші-звертання дидактичного характеру).
4. Прозові твори *Б. Грінченка* для дітей («Кавуни», «Украла», «Квіти», «Сестриця Галя», «Сама, зовсім сама», «Дзвоник», «Палії», «Олеся», «Екзамен»). Характеристика дитячих образів.
5. Поезія *Олександра Олеся* в дитячому читанні. Мотиви рідної природи у віршах поета, збірка поезій «Все навколо зеленіє». Характерні риси поезії *О. Олеся*. *О. Олесь* – майстер дитячої літератури. Аналіз творів («Рідна мова в рідній школі», «О слово рідне», «Ялинка», «Снігурі», «Над колискою», «Весна», «Білі гуси летять над лугами...», «В небі жайворонки в'ються. »).
6. *Остан Вишня* - неперевершений майстер гумору в дитячій літературі.
7. Вірші для дітей *Д. Білоуса* (Диво калинове. Поезія), *О. Ющенко*, *П. Воронька*. Тематичні та художньо-стильові особливості.

8. Сучасна дитяча література Сумщини.

Практичне завдання

1. Простежити композицію та мовні особливості казки І. Багряного «Казка про лелек та Павлика-мандрівника».
2. Вивчити вірш Д. Білоуса.

Самостійна робота

Теоретичні питання:

1. Художній світ дитини в поезії *П. Грабовського* (зб. «Пролісок», «З півночі», «Кобза», а також у збірках перекладів «З чужого поля», «Доля» та ін., вірші-звертання дидактичного характеру).
2. Прозові твори *Б. Грінченка* для дітей («Кавуни», «Украла», «Квіти», «Сестриця Галя», «Сама, зовсім сама», «Дзвоник», «Палії», «Олеся», «Екзамен»). Характеристика дитячих образів.
3. Своєрідність прози *Л. Смілянського*, *А. Давидова*, *Є. Васильченка*, *О. Столбіна*.

Практичне завдання

1. Проаналізувати художні твори Б. Грінченка та його публіцистику.

Література

1. Антологія літератури Сумщини / Сумська обл.орг. спілки письменників України; упоряд. та передм. О. П. Столбіна. Суми : Слобожанщина, 1995. С. 203–206.
2. Бакуменко О. Пернате царство Білоуса : Д.Г.Білоус. *Освіта України*. 2007. 26 січня. С. 9.
3. Боева Є. Онімна творчість О. Олеся в контексті світової драматургії: взаємозв'язки і паралелі поетики. *Література. Фольклор. Проблеми поетики*: зб. наук.праць. К. : Твім інтер, 2002. Вип. 10.
4. Богданець-Білооскаленко Н. Дитяча література. Твори українських письменників II половини ХХ ст. – початку ХХІ ст.: навчальний посібник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2011. 480 с
5. Будугай О. Пригодницько-шкільна повість для дітей 1960–1980-х років: жанрові особливості (О. Огульчанський, Б. Комар, А. Давидов): автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.01 «Українська

література»; Херсон. держ. ун-т. Херсон, 2007. 20 с.

6. Вірші // Земляки: альм. Сумського земляцтва в Києві. Вип.1. 2003–2004. Суми: Собор, 2004-2010.

7. Зажинок : поезії / упоряд. П. Охріменко. Х. : Прапор, 1985. С. 13 –21.

8. Кизилова В. Українська література для дітей та юнацтва: новітній дискурс: навчально-методичний посібник для студ. вищих навч. закл. Старобільськ: Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2015. 236 с.

9. Літературознавча енциклопедія: у 2-х томах. / авт.-укладач. Ю. Ковалів. К.: ВЦ «Академія», 2007.

10. Неврлий М. Олександр Олесь: Життя і творчість. К., 1994.

11. Рідне слово. Хрестоматія дитячої літератури: у 2-х книгах. /Упоряд. А. Мовчун, З. Варавкіна. К.: Арії, 2007.

12. Слобожанщина: альм. літераторів Сумщини. Вип. 2. – Суми: Мрія, 1993-2019.

13. Спочатку в нас було «Слово...» // Письменники Сумщини. 2005 / авт. нарисів та упоряд. Г. І. Хвостенко. Суми : Мрія–1, 2005. С. 3–6.

14. «Щоб те повернути, без чого ми – тільки насіння...» // Герасименко Т. Червона книга. Людина. Суми : СОД, Козацький вал, 2005. С. 3.

Практичне заняття № 11 (2 год)

Тема. Світова дитяча література.

Теоретичні питання:

1. Світова література XVII ст. у колі дитячого читання. Перші спроби створення спеціальних книг для дітей.
2. Виникнення і розвиток літературної казки. *Шарль Перро* – засновник літературної казки. Розвиток літературної казки. Новаторство Перро у французькій літературі.
3. Діяльність *братів Грім* у галузі збирання, вивчення і літературної обробки німецьких народних казок. Продовження і розвиток народних традицій у «Дитячих і сімейних казках» братів Грім. Педагогічне спрямування казок.
4. Розвиток німецької літературної казки у творчості *В. Гауфа*. Гуманістична спрямованість казок.
5. Твори для дітей письменників світу XX–XXI століть. Творчість

В. Гюго, Дж. Лондона. 3. Топеліуса, А. Ліндгрена, Б. Немцової, Дж. Ролінг, Дж.Р. Толкіна, А. Мілна, Стронга Джеремі, Кебота Мега, Вайброу Іана, Ятелло Йоанна.

Практичне завдання

1. Простежити композицію казок Шарля Перро.
2. Виписати засоби характеристики персонажа із творів Дж. Лондона

Самостійна робота

Теоретичні питання:

1. Демократизм казок Г. –Х. Андерсена, утілення гуманістичних ідей в його творах. Сатиричні казки Г. –Х. Андерсена:
2. Казки О. С. Пушкіна. Народність змісту. Реалізм і фантастика. Роль сатири і гумору в казках. Творчість М. Носова, К. Чуковського, А. Барто. С. Міхалкова, С. Маршака.

Практичне завдання

1. Простежити засоби гумору й сатири у казках.
2. Розкрити роль хронотопу.

Література

1. Дяченко-Лисенко Л., Коваленко С. Казкове і реалістичне у творах Б. Харчука й А. де Сент-Екзюпері. *Дивослово*. 2008. № 1. С. 16-19.
2. Зарубіжна література для дітей: хрестоматія / упоряд.: А.І. Мовчун та ін. К.: Арій, 2011. 592 с.
3. Зарубіжна література: Навчальний посібник-хрестоматія / Давидюк Л.В., Задорожня О.Ф. К.: Ленизд., 2003. 592 с.
4. Ісакова Марія Леонідівна. Поетика керроллівського нонсенсу в історико-літературній перспективі: Дис... канд. Філол. наук: 10.01.04. Д., 2008.
5. Качак Т., Круль Л. Зарубіжна література для дітей: підручник / К.: Академвидав, 2014. 416 с.

6. Літературознавча енциклопедія: у 2-х томах. / Автор-уклад. Ю. І. Ковалів. К.: ВЦ «Академія», 2007.
7. Література. Теорія. Методологія / упоряд. і наук. ред. Д. Уліцької; пер. з пол. С. Яковенка. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 543 с.
8. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці: Золоті литаври, 2001. 636 с.
9. Мовчан Р. Література для дітей та юнацтва в системі історії української літератури ХХ століття. *Література. Діти. Час* : Вісн. Центру дослідження л-ри для дітей та юнацтва. Т., 2011. Вип. 1. С. 12–17.
10. Папуша О. Дитяча література як маргінес літературознавчої теорії: до проблеми конституювання об'єктів наукового дискурсу. *Слово і час*. 2004. № 12. С. 20-26.
11. Папуша О. Наратив дитячої літератури: специфіка художнього дискурсу: дис... канд. філол. наук: 10.01.06 / Тернопільський держ. педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка. Т., 2004.
12. Плахтій Валентина Іванівна. Формування основ моральної свідомості молодших школярів засобами дитячої літератури: дисертація канд. пед. наук: 13.00.07 / Інститут проблем виховання АПН України. К., 2003.
13. Світова література: хрестоматія / упоряд.: А.І. Мовчун [та ін.]. К.: Арій, 2006. 526 с.
14. Славова М. Золушка или принцеса? Теоретические модели детской литературы // Славова М. Волшебное зеркало детства. К., 2002. С. 5-14.
15. Сучасна дитяча література зарубіжжя URL: <http://www.chl.kiev.ua/default.aspx?id=5879>.
16. Художня зарубіжна література в дошкільних навчальних закладах: хрестоматія. Житомир: Полісся. 2013. 196 с. URL: http://svitliteraturu.com/_ld/7/749
17. Шалагінов Борис, Назаров Назарій. Великий світ маленького дитинства. URL: [http://vsesvitjournal.com/index.php?option=com_content&task=view&id=460&Itemid=.](http://vsesvitjournal.com/index.php?option=com_content&task=view&id=460&Itemid=)

ТЕСТИ

1. Питання: Мріють крилами з туману лебеді рожеві. Цими словами починається
  - A. Сонет М. Драй-Хмари «Лебеді»
  - B. Вірш В. Симоненка «Лебеді материнства»
  - C. Поезія Ліни Костенко «Крила»
  - D. Балада І. Драча «Крила»
2. Питання: Дитячий фольклор - це
  - A. Народнопоетичні твори, створені для дітей
  - B. Дитяча творчість
  - C. Коло дитячого читання
  - D. Література для дітей
3. Питання: Біблія в перекладі означає:
  - A. Книги
  - B. Слово
  - C. Молитва
  - D. Пісня
4. Питання: Визначте жанр названих творів М. Стельмаха: «Чому в зайця не болять зуби», «Заячий секрет»
  - A. Вірші
  - B. Казки
  - C. Оповідання
  - D. Новели
5. Питання: Укажіть одну з основних філософських ідей Г.Сковороди
  - A. Ідея „сродної праці”
  - B. Ідея саморозвитку
  - C. Ідея віталізації
  - D. Ідея самопізнання
6. Питання: Леонід Глібов працював як дитячий письменник у журналі:
  - A. «Основа»
  - B. «Дзвінок»
  - C. «Рада»
  - D. «Хуторянин»
7. Питання: Укажіть автора рядків
Висне небо синє,

Синє, та не те,
Світить, та не гріє
Сонце золоте

- A. М. Рильський
- B. В. Сосюра
- C. Тарас Шевченко
- D. Я. Щоголев

8. Питання: Визначити головні жанрові ознаки казки:

- A. Традиційні формули початку і закінчення, настанова на вигадку і розважальність, повчальна мета, гіперболізація фізичних і духовних якостей персонажів;
- B. Розлогий епічний сюжет, що переповідає події з багатьма деталями, велика кількість персонажів;
- C. Повчальність, якій підпорядковані сюжет, система персонажів, художні засоби;
- D. Відсутність традиційних образів і персонажів, динамічний і змінний сюжет, спрямована на реалістичне розкриття подій оповідань.

9. Питання: Яка стилістична фігура використана у творі:

Гей, нуте, косарі,
Що нерано почали:
Хоч нерано почали,
Та багато утяли.

- A. Асонанс
- B. Антитеза
- C. Оксюморон
- D. Інверсія

10. Питання: Назвіть автора поезії

Зимонько-снігурочко,
Наша білогрудочко,
Не верти хвостом,
А труси тихесенько,
Рівненько, гладесенько
Срібненьким сніжком

- A. В. Самійленко
- B. Леся Українка

- С. Леонід Глібов
D. В. Симоненко
E. Д. Павличко
11. Питання: У фрагменті колядки «Як ще не було початку світа ...»
А полем було синєє море,
А серед моря зелений явір.
На явороньку три голубоньки,
Три голубоньки радоньку радять,
Радоньку радять, як світ сновати...
Зелений явір уособлює:
- A. Образ міфологічного дерева – осі Всесвіту
  - B. Типову рослинність середньоевропейської рівнини
  - C. Єдину твердь, на якій врятувалися пташки після вселенського потопу
  - D. Символічне втілення однієї зі складових творення світу за шість днів.
12. Питання: Першим повним друкованим виданням усіх книг Біблії старослов'янською мовою, здійсненим в Україні у 16 ст. є:
- A. Пересопницьке Євангеліє
  - B. Острозька Біблія
  - C. Кхетівський Апостол
  - D. Волинське Євангеліє.
13. Питання: Назвати твір І.Манжури для дітей:
- A. „Іван Голик”
  - B. „Художник”;
  - C. „Кавказ”;
  - D. „Маруся”
14. Питання: У 1890-1914 роках у Львові виходив дитячий журнал:
- A. «Ратуша»
  - B. «Дзвінок»
  - C. «Молода Україна»
  - D. «Степ»
15. Питання: У щедрівці «Щедрик..» образ кошари господаря
Там овечки покотились,
А ягнички народились.
В тебе товар весь хороший...
символізує:

- A. Завершення сезонних робіт, що збігаються зі збільшенням приплоду худоби
  - B. Хороші господарські навички та вміння господаря
  - C. Заможність господаря у новому році
  - D. Типовий образ хазяїна, який має добре господарство, міцну родину, «мірку грошей» тощо.
16. Питання: «Як швидко літо промайнуло...», «Чарівниця», «Зимовий вечір», «З гринджолятами», «Весняні квіти» - це твори
- A. Лесі Українки
  - B. І. Франка
  - C. Олени Пчілки
  - D. Уляни Кравченко
17. Питання: Визначити основні художні засоби казки І.Багряного «Казка про лелек та Павлика-мандрівника»
- A. Метафори
  - B. Гіперболізація
  - C. Літота
  - D. Перифраз
18. Питання: у шовковиці – шовковенятко,
У ластівки ластовенятко... Ці рядки належать
- A. Ліні Костенко
  - B. В. Симоненку
  - C. І. Драчу
  - D. М. Вінграновському
19. Питання: «Велика користь віднавання книжного ... цеджереломудрості». Так писав
- A. Нестор – літописець
  - B. Ярослав Мудрий
  - C. Йоган Гутенберг.
20. Питання: Авторами тексту гімну «Чи не вмерла Україна» є
- A. Павло Чубинський, Михайло Вербицький
  - B. Олександр Кониський, Микола Лисенко
  - C. Тарас Шевченко, Микола Лисенко.
21. Питання: «Любив ... гарнубесіду й добре слово. Був письменний ..., дуже схожий на бога...»
- A. Батько Петро
  - B. Учитель Леонтій
  - C. Дід Семен.

22. Питання: У Павлуші та Яви була прекрасна, благородна ідея

- A. Розвеселити
- B. Зацікавити вигадками
- C. Налякати.

23. Питання: Адресатом яких поезій М. Рильського є дитина:

- A. «Слово про рідну матір»
- B. «Білі мухи налетіли»
- C. «На білу гречку впали роси»
- D. «Троянди й виноград»

24. Питання: Леонід Глібов писав твори під псевдонімом :

- A. Дідусь Кенер
- B. Байкар
- C. Дядько Лев
- D. Віршотворець.

25. Питання: Визначте жанр твору:

А між нами, хлопчиками,
Хтось не слухається мами.

Раз, два, три,

Це, напевне, будеш ти.

- A. Лічилка
- B. Мирилка
- C. Загадка
- D. Веснянка.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основні:

1. Дивосвіт «Веселки»: Антологія літератури для дітей та юнацтва: у 3 т. / Упоряд. Б.Й. Чайковський. К. : Веселка, 2005. Т.1. 700 с.; Т.2. 698 с.; Т.3. 703 с.
2. Дитяча література. Маловідомі твори українських письменників II половини XIX – I половини XX століття. Хрестоматія / Н.І. Богданець-Білоskalенко. К.: Видавничий Дім «Слово», 2006. 432 с.
3. Дитяча література. Твори українських письменників II половини XX ст. – початку XXI ст.: навчальний посібник / Н.І. Богданець-Білоskalенко. К.: Видавничий Дім «Слово», 2011. 480 с.
4. Дитяча література в незалежній Україні: тенденції розвитку, яскраві постаті, знакові тексти. *Бібліотечка «Дивослова»*. 2015. №4.
5. Дитяча література: навч. осіб. / І.Є. Бойцун, С.А. Негодяєва: Держ. Закл. «Луган. Нац. Ун-т ім. Т. Шевченка». Луганськ : Ноулідж, 2011. 252 с.
6. Качак Т. Тенденції розвитку української прози для дітей та юнацтва початку XXI століття. К. : Академія, 2018.
7. Качак Т. Українська література для дітей та юнацтва: підручн. Вид-ня 2., стереотипне. К. : ВЦ «Академія», 2018. 352 с.
8. Качак Т., Круль Л. Зарубіжна дитяча література : підручник для студентів вищих навчальних закладів. К. : Академвидав, 2014. 416 с.
9. Кизилова В. Українська література для дітей та юнацтва: новітній дискурс: навчально-методичний посібник для студ. вищих навч. закл. Старобільськ : Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2015. 236 с.
URL:<http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/207/1/Ukrainska%20liyeratura%20dlya%20ditey%20ta%20unactva.pdf>
10. Кодлюк Я., Одинцова Г. Розповіді про письменників. Посібник для вчителя початкових класів. Тернопіль: Підручники і посібники, 2005.
11. Література. Діти. Час : Вісник Центру дослідження літератури для дітей та юнацтва. Т. : Навчальна книга – Богдан (2011–2019 рр.).
12. Література для дітей/ Українські письменники, Довідник.К.:Велес, 2013. С.296-301.
13. Літературознавча енциклопедія: у 2-х томах. / авт.-укладач. Ю. Ковалів. К.: ВЦ «Академія», 2007.
14. Літературознавчий словник-довідник / Р. Гром'як, Ю. Ковалів та ін. К.: ВЦ «Академія», 2007. 752 с.
15. Марчун О. Матеріали до вивчення дитячого фольклору : навч. посібник. К.:

Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. Ч.1. 201 с.

16. Овдійчук Л. Дитяча література: Модульний курс для студентів філологічних факультетів. Рівне : Теніс, 2008. 314 с.

17. Рідне слово. Хрестоматія дитячої літератури: у 2-х книгах. /Упоряд. А. Мовчун, З. Варавкіна. К.: Арій, 2007.

18. Сивачук Н. Український дитячий фольклор : підручник. Київ : Деміург, 2003. 288 с.

19. У барвистому віночку. Хрестоматія. Навч. посібник для роботи з дітьми у дошкільн. навч. закладах / Упор. Н.І. Богданець-Білоskalенко. К: Видавничий Дім «Слово», 2012. 728 с.

20. Українська дитяча література / Богданець-Білоskalенко Н. Навч. посібник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2009. 280 с.

21. Українська дитяча література. Хрестоматія / Упоряд. Л. Козачок. К.: Вища школа, 2002. 354 с.

22. Українська дитяча література : Хрестоматія / Вступна ст. та упор. Л.П. Козачок. 2-ге вид. стер. К. : Вища школа, 2006. 519 с.

23. Українська література для дітей : хрестоматія / уклад. О.О. Гарачковська. Київ : ВЦ «Академія», 2011. 800 с.

24. Чернопиский М. Поетичний світ дитинства. Українська народна словесність (фольклор). Хрестоматія. К., 2016.

Додаткова:

1. Антипчук Н. Журнал «Молода Україна»: місце і роль у розвитку української дитячої літератури: Автореф. дис... к. філол.н.: 10.01.01./ КНУ ім. Т.Шевченка. К., 2007. 20 с.

2. Бакуменко О. Пернате царство Білоуса : *Освіта України*. 2007. 26 січня. С. 9.

3. Балабуха Н. Казка «Метелик» Лесі Українки в контексті модернізму. *Українська і польська література для дітей та юнацтва: Збірник наукових праць / Уклад. Т.П.Левчук. Луцьк: РВВ «Вежа», 2007. Вип. 3. С.45-57.*

4. Біла І. Мотив втраченого дитинства (на матеріалі повісті Галини Пагутяк «Діти») *Актуальні проблеми словянської філології: міжвузівський збірник наукових статей / відп. ред. В.А.Зарва. Бердянськ: БДПУ, 2009. Вип. XXI. С. 387-392.*

5. Богданець-Білокаленко Н., Т.Качак. Сучасна українська література для підлітків: огляд останніх років. *Українська мова і література в школах України*. 2017. №4. С.21-24.

9. Білоусов Є. Дитяча література і дитячий письменник в формуванні інтелекту і духовності сучасної української нації. *Світ бібліотек*. 2002. № 2. С.17-18.

10. Беленька Г.В. Екологічна казка у житті сучасної дитини. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2012. № 2 (39). С. 17-24.

11. Богуш А., Гавриш Н., Котик Л. Методика організації художньо-мовленнєвої творчості та художньо-мовленнєвої діяльності в ДНЗ. К., 2007. 336 с.

12. Бондаренко Ю. Алегорія тиранії в казці І.Франка «Фарбований лис». *Дивослово*. 2004. №1. С.29-33.

13. Вернигора Н. Література для дітей у ХХ ст.: жанрово-тематичний аспект. *Наукові записки Інституту журналістики*. К.: Інститут журналістики КНУ Тараса Шевченка, 2004. Т. 14. С. 87-94.

14. Гайденко В., Предборська І. Українські підручники початкової школи: прихований навчальний план і гендерні стереотипи // Гендерна педагогіка. Хрестоматія / Переклад з англ. В. Гайденко, А. Передборської; За ред. Вікторії Гайденко. Суми: ВТД «Університетська книга» 2006. С. 223-238.

15. Герасименко, Н. Полювання на ірреальність: жанр фентезі в сучасній українській літературі, в т.ч. дитячій. *Літературна Україна*. 2015. 26 березня. №13. С.10-11.

16. Дитяча україніка: популяризація творів письменників української діаспори: методичні поради. К., 2013. 52с.

17. Експедиція у казку: літературні ігри за творами Т. Стус, І. Андрусика, І. Роздобудько, Н. Найдич. *Розкажіть онуку*. 2017. №3. С.3-10.

18. Зарубіжна література для дітей: хрестоматія / упоряд.: А.І. Мовчун та ін. К.: Арій, 2011. 592 с.
19. Літературний подіум «Модна книга»: Нові імена та творчість у сучасній українській літературі: Дара Корній, ЛюкоДашвар, Ірен Роздобудько. *Шкільна бібліотека*. 2016. №12. С.11-13.
20. Панчук С. У пошуках книг про себе, або що читати українським підліткам: Про сучасну літературу для підлітків. *Дніпро*. 2016. №6-7. С.184-188.
21. Петrenchенко С. Подорож у світ дитячої української прози. *Українська мова та література*. 2013. №24. С.17-19.
22. Рідне слово. Хрестоматія дитячої літератури. У 2-х книгах. /Упоряд. А.Мовчун, З. Варавкіна. К.: Арій, 2007.2012. 92 с.
23. Савка, М. Стан сучасної української літератури для дітей та підлітків. *Українська мова та література*. 2011. №1/2. С.21-22.
24. Сквиря, О. Що мають читати сучасні підлітки? *Шкільна бібліотека*. 2017. № 4. С.99.
25. Світова література: хрестоматія / упоряд.: А.І. Мовчун та ін. К.: Арій, 2006. 526 с.
26. Слюсар, В. Українська дитяча література в іграх: кросворди за творами сучасних українських письменників. *Шкільна бібліотека*. 2016. №1. С.45-48.
27. Сухомлинський В. А. Я розповім вам казку...: Філософія для дітей / уклад. О. Сухомлинська. Х. : Школа, 2016. 576 с.
28. Сучасна українська дитяча література. *Шкільна бібліотека*. 2011. №11. С.38-42.
29. Сучасні українські письменники: портрети. *Шкільний бібліотекар*. 2016. №10.
30. Твори цих українських письменників треба мати у бібліотеці: короткі біографії, портрети сучасних українських письменників. *Шкільна бібліотека*. 2017. №2. С.106-111.
31. Українська література 20-30-х років ХХ століття: основні тенденції розвитку й естетична стратегія: навчальний посібник / О.С.Філатова, О.В. Казанжи. Миколаїв : Іліон. 2013. 235 с.
32. Читаємо новинку: сучасна проза для підлітків: Дара Корній «Гонимарник», Сергій Гридін «Не такий». *Шкільна бібліотека*. 2015. №4. С.16-18.

Наукові праці викладача курсу Кириленко Н.І.:

1. Кириленко Н. Еволюційний характер народного гумору як національного коду українців. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Філологічні науки (літературознавство)* : збірник наукових

праць / за ред. Оксани Філатової. № 1 (17), квітень 2016. С. 120-124.

2. Кириленко Н., Косенко К. Художнє моделювання образу квітів в українському фольклорі: монографія. Суми: Сум ДПУ ім. А.С.Макаренка, 2013. 108 с.

3. Кириленко Н. Пори року в українському фольклорі та літературі / Домінанти художнього світу українців: навчальний посібник / Л.Горболіс, О. Єременко та ін. Суми, 2009. С.267-297. Суми, 2009. С. 267-297. (гриф МОН).

4. Кириленко Н. Фольклор і давня література. *Філологічні науки*. Суми: СумДПУ, 2009. С.157-168.

5. Кириленко Н. Формування особистості учнів середніх класів засобами українського фольклору. *Українська література в ЗОШ*. 2009. № 7-8 С.31-33.

6. Кириленко Н. Формування ціннісних орієнтацій слухачів засобами фольклору. Розвиток творчих здібностей дітей та учнівської молоді в системі роботи Сумського територіального відділення МАН України. Методичний посібник. Суми: Університетська книга, 2008. С. 254 – 256.

7. Кириленко Н. «Як пахне хліб...» / Літературне краєзнавство: посібник для студентів-філологів, учителів і учнів шкіл: вид-во 2, доп. / За ред. Л. Горболіс, Н. Каменської. Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2011. С. 224-236 (автор розділу, с. 224-236).

8. Літературна творчість для дітей: хрестоматія, упор., передм. Н. Кириленко. Суми: Сум ДПУ ім. А.С.Макаренка, 2012. 72 с.

9. Творчість Тараса Шевченка в духовно-національному вимірі сьогодення: зб. наук. праць студентів та магістрантів / за ред. В. Владимирової, Н. Кириленко. Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2014. 119 с.

10. Украинский фольклор как средство нравственно-эстетического воспитания детей дошкольного и младшего школьного возраста. *Материалы Международной научно-практической конференции «Теория и практика педагогической науки в современном мире: традиции, проблемы, инновации»: в 2 ч. Ч. 1*. Новокузнецк: Изд-во КузГПА, 2014. С. 287- 290.

11. Фольклор: мовно-літературні особливості дискурсу: монографія / За ред. С. П'ятаченка, Н. Кириленко та ін. Суми: Вид-во Сум ДПУ, 2012. 212 с.

Інформаційні ресурси

1. Бесплатная виртуальная электронная библиотека ВВМ – библиотека онлайн. URL: www.velib.com.
2. Бібліотека української літератури. URL: www.ukrlib.com.ua.
3. Варданян М.В. Література для дітей та юнацтва української діаспори II половини XX ст. як «література місії»: стан та завдання URL : <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/4/73.pdf>
4. Вовк О. Поступ нової української дитячої літератури. URL : <http://dspu.edu.ua/hsci/wp-content/uploads/2017/12/003-36.pdf>
5. Головна сторінка Національної бібліотеки України для дітей. URL: <http://www.chl.kiev.ua/default.aspx?id=5880>
6. 25 найзнаковіших дитячих книжок незалежної України. URL : <https://bokmal.com.ua/books/25-dytyachykh-knyzhok-nezalezhnoji-ukrajiny/>
7. Дитяча література – невід’ємна складова всієї літератури. URL : <https://naurok.com.ua/dityacha-literatura-nevid-mna-skladova-vsi-literaturi-113989.html>
8. Електронні бібліотеки URL: <http://dir.meta.ua/ua/science-education/e-libraries/>
9. Качак, Т.Сучасна українська дитяча література: аспекти гендерної інтерпретації. URL: <http://litmisto.org.ua/?p=25650>
10. Книги, які цікаво читати: дитяча література в Україні. URL : <https://uain.press/articles/knygy-yaki-tsikavo-chytaty-dytyachi-vydannya-v-ukrayini-48505>
11. Краща література юним читачам. URL: <http://www.chl.kiev.ua/key>
12. Література України. URL: <http://www.literature-ukraine.blogspot.com>.
13. ЛітературнаУкраїна. URL: <http://litukraina.kiev.ua/stepan-protsiuk-v-riu-v-liudskiy-rozum-liudsku-dushu>.
14. Малкович І. Українська абетка. Улюблені вірші. URL: www.kinderbook.com.ua/stihi/ulyubleny-vyrshy.html
15. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: URL : <http://nbuv.gov.ua/>
16. Портал Буквоїд. URL: bukvoid.com.ua.
17. Портал ЛітАкцент. URL: litakcent.com.
18. Портал сучасної української літератури. URL: ualit.org.
19. 100 казок. URL: www.kinderbook.com.ua/skazki/100-kazok-komplekt.html
20. Сучасна українська книгосфера. URL: avtura.com.ua.
21. Українська література. URL: www.ukrlit.vn.ua
22. Українська література XXI ст. URL: ukrlit.blog.net.ua

23. Хата – Читиво. URL: <http://chtyvo.org.ua>
24. Центр дослідження літератури для дітей та юнацтва. URL: <http://urccyl.com.ua/ua>
25. Читацькі списки для сучасних школярів: українська література. URL : <http://www.barabooka.com.ua/chitats-ki-spiski-dlya-suchasnih-shkolyariv-ukrayins-ka-literatura/>
26. Що читати сучасним дітям і підліткам: рекомендовані читацькі списки URL: <http://www.barabooka.com.ua/shho-chitati-suchasnim-dityam-i-pidlitkam-rekomendovani-chitats-ki-spiski/>.

Навчальне видання

Надія Кириленко

Дитяча література

Методичні рекомендації для студентів-філологів

Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021
Свідоцтво № 231 від 02.11.2000

Відповідальний за випуск: А. М. Коваленко
Комп'ютерна верстка: В. А. Замошнікова

Здано в набір 12.10.2020. Підписано до друку 28.10.2020 р.
Формат 60x64/16. Гарн. Times New Roman.
Папір офсетн. Друк ризогр.
Умовн. друк. арк. 6,74. Обл.-вид. арк. 8,22.
Вид № 5.

СумДПУ імені А. С. Макаренка
40002, м. Суми, вул. Роменська, 87
Виготовлено на обладнанні СумДПУ імені А. С. Макаренка